

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
עקב
מנחם אב ה'תשפ"ב ב'של"ג
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

ביאור דברי החיד"א בספרו שם הגדולים בעניין ההבדל שבין הדורות הראשונים לדורות האחרונים לגבי שיטת לימוד התורה, שקלא וטריא והלכה למעשה וכו', ובפרט לגבי הדרשנים.

השלמה לגבי השאלה האם אסור גם לנשים להסתכל באנשים, כפי שלאנשים אסור להסתכל בנשים. ותמיהה על הדברי יואל.

בעניין הגיית אות גימ"ל דגושה, כמבטאנו התימנים המקובל בידינו מני קדם, וכן קו"ף דגושה, התייחסות לטענות הרב מאזוז שליט"א בעלון בית נאמן האחרון (322) לגבי דברי מרן שליט"א שפורסמו בעלון תוצאות חיים (118), ודחיית כל ראיותיו כולל מרב סעדיה גאון, ומן השרעבים ומשו"ת פאת שדך. אין ממש בכל ההוכחות שלהם, ואדרבה, מסורת התימנים היא הנכונה והנאמנה ביותר. ואף הגימ"ל התימני, נתברר כי הוא כנתינתו מסיני.

התייחסות לטענתו השנייה של הרב מאזוז בעלון שם, כי כביכול ישנם פסיקים שלא צריך להפסיק בהם, שזאת המצאה שלו אשר אין לה מקור, ולא שום הוכחה, והרחבה בעניין זה.

דברי חיזוק, התעוררות והתבוננות, לגבי אחד מידידינו הי"ו אשר שריפה כילתה את ביתו ורכושו בעיר רכסים ת"ו.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 655

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש לע"נ מרת צביה שמחי בת יוסף בוטא פתייחי ז"ל,
שהשבוע ביום שלישי יחול 30 לפטירתה.

וכן לרפואת ולהצלחת חתנה רבי אריאל נהרי הי"ו, ולהצלחת כל הנלווים אליו.
בעבור שהתנדב ומתנדב תמיד ביד רחבה ובנפש חפיצה למוסדות יד מהרי"ץ.
המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיו, ומכל צרה ונזק יצילהו,
וימלא כל משאלות ליבו וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכי"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש לע"נ מרת צביה שמחי בת יוסף בוטא פתייחי ז"ל, שהשבוע ביום שלישי יחול 30 לפטירתה. וכן לרפואת ולהצלחת חתנה רבי אריאל נהרי הי"ו, ולהצלחת כל הנלווים אליו.

בעבור שהתנדב ומתנדב תמיד ביד רחבה ובנפש חפיצה למוסדות יד מהרי"ץ. ירבו כמותו בישראל. הוא מכתת את רגליו, נוסע מרחק עצום לבא מעיקר"ת ירושלים ת"ז עד בני ברק, להגיע לשיעור תמידין כסדרן. השם ברוך הוא יזכה אותה, שיתקיים בו מקרא שכתוב (משלי י"ח, ט"ז) **מִתֵּן אָדָם יִרְחִיב לוֹ**. יוסיף לו כהנה וכהנה, וימלא כל משאלות ליבו לטובה.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיו, ומכל צרה ונזק יצילהו, וימלא כל משאלות ליבו וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

ביאור דברי החיד"א בספרו שם הגדולים בעניין ההבדל שבין הדורות הראשונים לדורות האחרונים לגבי שיטת לימוד התורה, שקלא וטריא והלכה למעשה וכו', ובפרט לגבי הדרשנים.

בחלק הפלפול, והמשא ומתן להוראה, כמעט [כל] רבני ישראל האמתיים, בלכתם ילכו, דרך הש"ס וכל הגאונים והפוסקים.

דהיינו, מה שנוגע בחלק ה'שקלא וטריא', מה ששייך להלכה למעשה, או הפשט שלתורה, פלפולים וכו'. על זה החיד"א בספרו שם הגדולים [מערכת ספרים, ערך דרשות הר"ן, אות ס"ב] אומר, כי אצל רובם ככולם, השיטה היא קבועה וידועה, כמו הגמרא, בדרך הש"ס, וכן כל הפוסקים. החלק הזה, הוא ברור.

אבל הוא אומר, כי בכל זאת יש הבדל קצת בין הדורות. הראשונים והאחרונים, לא ממש אותו הדבר. למרות שהשיטה הכללית היא כמעט שווה.

אלא שלבן של ראשונים כפתח אולם, וקרובים להוראה, ואח"כ צריך יותר טורח.

הראשונים, היו מגיעים להלכה מהר, כי ליבם היה פתוח כאולם, מדמים מילתא למילתא, בלי הרבה משא ומתן. לא היה צריך אז להאריך בשקלא וטריא, ובסוגיות וכו', כפי שרואים באחרונים, המפלפלים הרבה, דפים שלמים, עד שמגיעים למסקנא. אצל

הראשונים, הדבר היה יותר פשוט, יותר קל. ליבם פתוח כפתחו של אולם, הם 'רואים' מהר. כפי שכשהאדם רואה חפץ בבירור, הוא לא מסתבך. יודע כי זהו. ישנו אדם, שקשה לו לזהות, אזי הוא אומר, אולי זה, ואולי זה, ואולי זה, עד שהוא מגיע, ורואה שהדבר שונה. אולם מי שרואה בבירור, אזי הוא רואה ישר, ואינו מקשר דברים שאינם קשורים. הפוך מאדם הרואה מטושטש, הוא מנסה, אולי זה זה, ואולי וכו'.

ע"ד מה שפירשתי בעניותי במאמר במחשכים הושיבני וכו' ואכמ"ל. על הפסוק [איכה ג', ו'] **בְּמַחְשָׁבִים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמַתִּי עוֹלָם**, הגמרא בסנהדרין [דף כ"ד ע"א] דורשת, כי ישנו הבדל בין תלמוד בבלי, לתלמוד ירושלמי. תלמוד ירושלמי יותר קצר, ובתלמוד בבלי ישנה אריכות.

זה על הצד ההלכתי, והדומה לו.

החיד"א בא להגיד כאן, כי לגבי עניין הדרשנות, ישנו הבדל גדול בין הדורות הראשונים לבין האחרונים.

אך בחלק ה'דרשות', נשתנו אופניהם וסדריהם למיניהם, והיודעים בהם יתנו עדיהם למראה עיניהם.

הלא מראש בהיות ישראל בספרד, היו הדרשות בחקירות וסברות ישרות, היו לברו"ת, פשטי המקראות, כדרשות הר"ן הידועות הנז' והם לתלמיד הרמב"ן. וס' הנחמד עקידת יצחק. וס' הבהיר תולדות יצחק – למהר"ר יצחק קארו, דודו של מרן הבית יוסף – ודומיהם. בהתחלה, הדרשות – ספרי הדרוש – היו לבאר את הפסוקים וכו', אמרו וכתבו דברים ברורים וחלקים.

ואחר זה נטו מאד אחרי הפילוסופיא וחכמת הטבע, והיו מפרשים פסוקים ומאמרים בזה. וזה המין נתבטל לגמרי. ככה היה, בשלב אחר כך. אבל זה כבר נעלם.

וראיתי בגניזות דפוס מכמה ספרים נדפסים בדרך זה, וכמה מאות ספרים ראיתי בביבליאוטיקא של פאריז (פאריז) כ"י ממין

אמנם היו איזה דרשנים, אשר חשבו לבנות מצודים בהקדמות תלויות ודחיות, ומהם עשו חי"ל לפרש מאמרים ולעשות חילוקים. וכבר צווחו עליהם זרע ברך והרב של"ה.

ולא עוד, אלא יש בודה מאמר מלבן, ואומר שהוא פליאה, ועולים ויורדים בו בכמה תלויות וקשרים שאינם של קיימא, ובית עכביש מבטחם. וכבר שאל חכם אחד ממורנו הרב מהר"א יצחקי, שיפרש לו מאמר תמוה, והרגיש הרב אשר בדאו מלבן, ואמר לו, תימה עליך שעם סוף המאמר מתפרש יפה הכל.

כנראה כוונתו עם "סוף" המאמר, כשיסוף ויגמר. כשיתברר שהוא אינו אלא שקר ובדוא. מלשון הפסוק [תהלים ע"ג, י"ט] סָפוּ תַּמּוּ מִן בְּלֹהוֹת.

יש מי שתולה מאמרי הילקוט זה בזה, וקושר קשריו, מעדו אשריו – נראה שצ"ל אשריו, כלשון הפסוק – כאשר ראיתי בעיני.

החיד"א מדבר כאן בקצרה. בלשון מליצית, מצד אחד. מצד שני, הוא מאד מקצר. הוא בעצמו אומר בסוף, שהוא קיצר. ולכן צריכים להתעמק, בכדי להבין מה הוא רוצה.

אומר החיד"א, וזה שקר. הוא אומר, שראה איזה דרשן, אשר 'קושר קשריו'. הרי ישנו ספר ידוע, ילקוט שמעוני, שחיבר מהר"ר שמעון מפרנקפורט, ויש לדוגמא שהוא מביא ארבעה מאמרים. הילקוט, כשמו כן הוא. הוא מלקט מביא על פסוק אחד, מהגמרא פה ומהגמרא שם, זה ממדרש הזה וזה ממדרש אחר. סידר אותם במקומם. בא משהו, ועשה את כולם מקשה אחת, קשר אותם. כביכול, השני תלוי בראשון, והשלישי תלוי בשני וכו'. אולם, מה הקשר? זה מדרש תהלים בכלל, וזה גמרא פה, וזה מדרש רבה. אלא שהמחבר סידר אותם כאן, כיצד כעת אתה בונה על זה יסודות, כאילו שישנו כאן איזה חיבור בין הדברים?

לכן אומר החיד"א, כי ארבע מאמרי הילקוט שדרש, כל א' ממדרש אחר, וקיבצם בילקוט, ונפל היסוד. בשלמא אם זה היה בדברי חז"ל, הם עצמם אמרו את המאמרים האלה אחד

זה. הרי החיד"א ביקר שם בספרייה, ועי"כ הכיר הרבה ספרים. וקרוב שבאו משם מספרי גירוש ספרד. וכל ספרים אלו, אבד סבר"ם ונשכח זכרם. עזבו אותם. סבו של החיד"א בעצמו, בעל חסד לאברהם כותב, כי בהתחלה הוא למד פילוסופיה וכו', בשלב הראשון הוא נטה אחרי החכמות האלה, אבל אח"כ כאשר באו לידי ספרי הקבלה, ספרי המקובלים, כגון הרמ"ק, ואז הוא אומר, כי ההבדל הוא 'ביתרון האור מן החושך'. זרקתי את כל זה, והלכתי לאור הקבלה.

אח"כ החיד"א אומר, מהו השלב הבא. וז"ל, וּבִתְרָה כָּל אֱלֵין, קמו רבים בתורה לפרש עפ"י הקדמות רז"ל, ורמזי חכמה – 'חכמה' הכוונה סודות – ומוסר. ומהם המפרש הגדול באחרונים, רבינו מהר"מ אלשיך, ואחריו כל ישרי לב. הכוונה לספר תורת משה, למהר"ר משה אלשיך זצ"ל. כתב עליו בספר מנחת יהודה, להר"ר יהודה גיספאן זצ"ל, כי מי שלא לומד את הפירוש תורת משה, לא ידע ללמוד מימיו. לראות את אור התורה, ואת חכמת התורה. מי שאינו לומד את הספר הזה, איננו יודע בין ימינו לשמאלו.

עדיף שנביא את לשונו עצמו בהקדמתו, מדבריו ורוב חכמתו ורוחב דעתו, ראוי לברך ולומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו. ומי שאינו עוסק בספרו, קרוב הוא להיות תורתו צפצוף עופות, כי הוא גילה טפחים רבים מסורות התורה ובנייניה, אשר מדבריו יראה הרואה מעלת תורתנו הקדושה, ומה נעשה בה. ויקח קל וחומר לומר, ומה בפשטה ורמזיה ודרשותיה כן, קל וחומר לסודות שלה הנשגבים והנעלמים ע"כ.

ממשיך החיד"א ואומר, ואחר כל השבח הזה, התחילו לפרש ע"פ הדין. התחילו לעשות פירושים, על פי ההלכה. זה כמו השיטה הזאת, וזה כמו השיטה הזאת. לפרש פסוקים, לפי הפוסקים האלה, או הפוסקים האלה. כמו מהראנ"ח – זהו מהר"ר אליהו בן חיים – ומהרימ"ט – מהר"ר יוסף מטרנאני – והחזיקו בדרך זה הולך וחזק מאד עד היום הזה.

אחרי השני, אזי אני מבין והייתי מסכים אם אתה קושר האחד בשני, ובונה בניינים. אבל כיון שאין לכך יסוד, נפל היסוד, וממילא הבניין אינו קיים.

ואם הכונה על מחבר הילקוט – אולי תאמר כי הר"ש מפרנקפורט הוא שהתכווין לכך – הס כי לא להזכיר. מה פתאום? הוא לא מחדש כלום, הוא רק מעתיק, אין לו שום כוונות פרט מלסדר.

ויש דורש שגונב פשטים, ואומרים על שמו, ואחר ימלא פיהו חצץ. סתם דרשנים, האומרים חידושים לא שלהם.

ויש משתבח להזכיר מס' מ"ה. הוא כותב זאת בראשי תיבות, מ"ה, כנראה כוונתו לספר מורה הנבוכים. 'משתבח להזכיר', דהיינו מתפאר שמביא מדבריו. אמנם לא מקובל להזכירו בדרשות וכו', אבל אותו דרשן רצה להתגאות בכך, שיש לו ידיעות יותר מאחרים. מבין אפי' בזה.

ראיתי כתוב כי מהר"ץ חיות היה פותח את דרשותיו, במלים 'המורה זוגט'... (באידיש פירוש, 'המורה' אומר). ולכן לא סבלו אותו. רואים גם בספריו, בחידושו על הגמרא, כי הוא דבוק מאד לרמב"ם. האנשים לא אהבו את זה. אמנם החיד"א לא מתכווין עליו, אבל נזכרתי בכך, בדרך אגב.

ושמעתי דורש אחד, שלא הזכיר כ"א ספרי חידושים, ונשא שמותם. וכשסיים, אמרתי בקול, זכות מי שזכר יגן עליו. יש לצדד מה כוונת החיד"א כאן.

וזאת לדעת, שהדורש לא יחליט הדברים, רק בדרך אפשר. ויהיו ההקדמות אמתיות. שאז, אפילו שהפסוק או המאמר לא כיונו לזה, כל שהענינים אמתיים – יהיו דרך אסמכתא. ויש כמה חלקים בענינים אלו.

וזה א' ממאה להזכיר, למי שיש בו יראת ה', ומודה על האמת. והכל בקיצור נמרץ.

השלמה לגבי השאלה האם אסור גם לנשים להסתכל באנשים, כפי שלאנשים אסור להסתכל בנשים. ותמיהה על הדברי יואל.

מדוע אני אומר זאת? למאי נפק"מ?

דיברנו [בשיעור מוצש"ק בלק התש"ב] בעניין דברי ספר תשורת שי, אשר אמר דבר חידוש. כי לא מספיק לעשות מחיצה גבוהה בעזרת הנשים, בכדי שלא יראו אותן, אלא צריך גם ההיפך, שגם הנשים לא יראו את הגברים.

הדברי יואל [ח"א או"ח סי' י' אות ח'] משיג עליו, וכותב בזה"ל, והנה בשו"ת תשורת שי [סימן קכ"ה] החמיר עוד יותר, שצריך לעשות את ביהכנ"ס באופן שגם הנשים לא יוכלו לראות את האנשים. והביא ע"ז מהספרי הובא בילקוט שמעוני שמואל מ' וז"ל, כבואכם העיר וגו', כל האורך הזה למה? מביטות בנויו של שאול היו, ולא היו שביעות ממנו. דברי ר' יודא. א"ל ר' יוסי, א"כ עשית בנות ישראל כזונות. והלא כשם שא"א לאיש לזון עיניו מאשה שאינה ראויה לו, כך א"א לאשה לזון את עיניה מאיש שאינו שלה, עכ"ל יעו"ש.

אומר על כך הדברי יואל, ולפענ"ד אין להחמיר בזה, שנהגו מקדמת דנא בין הראשונים במקום גדולים וקדושים שהיה ביהכנ"ס באופן זה שיכלו הנשים לראות וכו'.

במלים אחרות, השאלה האם ישנו חשש, אם הנשים יסתכלו על הגברים. הוא מביא שם ראיות, בין היתר ממה שדיברנו לגבי רבי יוחנן, שהיה עומד בשערי בית טבילה, בכדי שיסתכלו עליו וכו'. למרות שהדברי יואל בעצמו מסכים בסוף, וכותב בזה"ל, ואולי גם בלשון הספרי, אין האיסור אלא בידעינן שמביטות לשם תענוג מיופיו, כמו שסובב על הלשון שאמר ולא היו שביעות ממנו, וזה ודאי גרוע.

בודאי שעניין ז'לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', שייך גם בנשים, אבל הדבר אינו מצוי. זה יכול להיות, בנשים בודדות, או במקרים מסויימים, שזה בודאי אסור. אבל זה לא כמו גברים. בשביל נשים יחידות, שמסתכלות על גברים, או בעבור מקרים מסויימים, לא החמירו עד כדי כך, לחשוש לזה. אבל אין הכי נמי, אם ישנו מצב כזה, הדבר אסור.

גם לפי לשון הספרי, שהביא שתי הלשונות – מה עושים כאשר ישנן שתי לשונות, סתם ואית דאמרי? מה הם הכללים?

מבואר בתוספות ע"ז ודף ז' ע"א ד"ה בשל, דלדעת ריב"א – זהו רבי יצחק בן אברהם [אפשר בן אשר, עיין שם הגדולים מערכת גדולים אות יו"ד סעיף רצ"א] – כל איכא דאמרי לגבי לשון ראשון כטפל לעיקר, והלכה כלישנא קמא. אם כתוב בלשון ראשון ב'סתם', ואח"כ כתוב 'איכא דאמרי', הלכה כלישנא קמא.

ורבינו שמשון היה מפרש, דבכל מקום שיש להתברר כחד מינייהו משיטת התלמוד, בתריה אזלינן. לדעת רבינו שמשון, אם ישנו כאן ספק, צריך לברר מסוגיות אחרות.

נמצא דלשיטת ריב"א, אף לפי דברי הספרי, אין לאסור. כי אין האיסור אלא בלשון אית דאמרי, ואין הלכה כן, אלא כלישנא קמא. אלא אפילו לדעת הסוברים דלישנא בתרא עיקר, מ"מ אין זה אלא כשאין לנו הוכחה אחרת, אבל לא פליגי על מה שהביאו בשם הר"ש, דבכל מקום שיש להתברר כחד מינייהו בשיטת התלמוד, בתריה אזלינן. וכיון שנתבאר משיטת התלמוד, שלא הביאו אלא לישנא קמא, ודאי דהלכה כן. בפרט שיש גם ראיות אחרות מן הש"ס. הרי יש לנו הוכחות שהדבר מותר. כך הוא אומר.

ברם, הדברים הללו פלא עצום.

ראשית, הוא מדבר על הספרי, אבל אין דבר כזה בספרי בכלל. מי שיעיין בילקוט עצמו, יבין זאת. ישנו שם אח"כ מאמר אחר, בילקוט שמעוני, שהוא מן הספרי. וישנו שם גם כן ציון מפורש, שזה מהספרי. אבל המאמר דלעיל, חיפשתי והוא לא נמצא בספרי. אינני יודע, כיצד נהיה הבלבול?

ובעצם, הטעות מתחילה מבעל תשורת שי, הוא זה שאמר כי זה מהספרי, כביכול. אבל, אין ספרי כזה. והילקוט שמעוני, הביא את שני הלשונות, את הגמרא ואת מדרש שמואל. ובזה הרי שייך מה שהבאנו מקודם, בשם החיד"א

כך לגופו של עניין. אבל הוא מביא ראיות. הוא שואל [בדף ס"ג ע"א], מה אתה מביא ראיה מהספרי? וזה לשונו שם, עוד ראיה, דהנה ז"ל הברייתא כפי מה שהובאה בילקוט שמעוני [שמואל ט'] עה"כ כבואכם העיר כן תמצאון אותו וגו', כ"כ למה? הסברנו זאת כבר בעבר, אין צורך לחזור. רב אמר, שהנשים דברניות הן. ושמואל אמר, כדי להסתכל ביופיו של שאל. רבי אמר, לפי שאין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא.

ואית דאמרי בהאיי לישנא, כל האורך הזה למה? מביטות בנויו של שאל היו, דברי ר' יודא. אמר ליה ר' יוסי, א"כ עשית בנות ישראל כזונות. והלא כשם שא"א לאיש לזון עיניו מאשה שאינה ראויה לו, כך א"א לאשה לזון עיניה מאיש שאינו שלה, אלא שלא הגיעה עדיין השעה וכו'. היה צריך לעכב, כי הזמן של מלכות שאל עדיין לא הגיעה, לבינתיים המלכות היא של שמואל, שהוא היה כמו מלך.

דהיינו, המאמר הזה מובא בילקוט שמעוני, בשני סגנונות. הסגנון הראשון, כפי שאמרנו לעיל. ואח"כ כתוב זאת, שזה לא רב ושמואל, אלא תנאים, רבי יהודה ורבי יוסי. ועוד הבדלים.

נמצא לפי זה, דאף בלשון הברייתא שבספרי, בלישנא קמא, לא נזכר שום לשון איסור על הסתכלות שלנשים. אלא ג' פלוגתות, בטעם אריכת הדברים. ואפשר כולו איתנהו. ומר אמר חדא, ומר אמר חדא, ולא פליגי. ואך בלשון האית דאמרי, מוזכר לשון איסור, לפי דעת ר' יוסי. ובגמרא ברכות [דף מ"ח ע"ב] הביאו לישנא קמא של ברייתא הג' פלוגתות, בלשון שהובאו בספרי בלישנא קמא, אלא שבמקום ר' כתב ר"י. ולשון האית דאמרי, השמיטו לגמרי בש"ס, ולא הזכירו כלל מלשון איסור. א"כ חזינן בהדיא, שדעת הש"ס כלישנא קמא, שאין שם שום רמז לאיסור.

מאחר שכן, יש לי ראיה, שהגמרא סוברת שאין בכך איסור. אמנם אתה מביא ראיה מהספרי, אבל למה בגמרא זה לא מובא?

בספרו שם הגדולים, שאין לעשות 'מטעמים' מהילקוט, ולא לבנות עליו בניינים.

כל השקלא וטריא, הלשון הראשון וה'אית דאמרי', איך הכללים, כביכול זהו ספרי, ולמה הגמ' לא הביאה זאת וכו', כל הפלפול הזה לענ"ד איננו מתחיל. כי בסה"כ, מחבר הילקוט שמעוני רצה להביא את שני המאמרים, הוא מצא שני סגנונות, בגמ' כתוב כך ושם כתוב אחרת, והעלה אותם. לדייק מכך, ולבנות מזה הלכות, מה העיקר? לישנא קמא או אית דאמרי? אלו דברים שאין להם יסוד.

בעניין הגיית אות גימ"ל דגושה, כמבטאנו התימנים המקובל בידינו מני קדם, וכן קר"ף דגושה, התייחסות לטענות הרב מאזוז שליט"א בעלון בית נאמן האחרון (322) לגבי דברי מרן שליט"א שפורסמו בעלון תוצאות חיים (118), ודחיית כל ראיותיו כולל מרב סעדיה גאון, ומן השרעבים ומשו"ת פאת שדך. אין ממש בכל ההוכחות שלהם, ואדרבה, מסורת התימנים היא הנכונה והנאמנה ביותר. ואף הגימ"ל התימני, נתברר כי הוא כנתינתו מסיני.

בעלון 'תוצאות חיים' [היוצא לאור ע"י התאחדות בני הישיבות, ובסיוע מוסדות יד מהרי"ץ], שם מודפסים השיעורים שאני אומר בס"ד לבחורי הישיבות הקד' שיחיו בליל ששי בבית, דיברתי מקרוב פעם אחת ושתיים בעניין מבטא האות גימ"ל הדגושה שלנו התימנים.

מלבד זה, דיברתי על הנושא הזה כאן פעמים רבות בעבר, בשיעורים של מוצש"ק הנועדים לכלל הקהל [עיי' שיעור מוצש"ק בשלח התשע"א, ומוצש"ק קרח ומוצש"ק ואתחנן התשע"ב, ומוצש"ק ויצא ומוצש"ק קרח התשע"ו, ומוצש"ק וישלח ומוצש"ק תולדות ומוצש"ק ואתחנן ומוצש"ק עקב התשע"ז, ומוצש"ק נח התשע"ח, ומוצש"ק בשלח ומוצש"ק כי תשא התש"פ], ובעוד הזדמנויות שונות, אולם כעת זה נדפס בזמן האחרון בעלון תוצאות חיים [פרשת מטות, עלון 118], חלק מן העניינים, כיון ששמעתי מפיצים טענות הללו.

לא נחזור על הדברים, אבל כיון שהרב מאזוז שליט"א הגיב על כך [בעלון בית נאמן האחרון, מס' 322], הראו לו את העלון הזה, כי זה סותר את דבריו, השבנו שם על הטענות שלו, אז הוא הגיב על כך.

היום בשבת-קודש, שאל אותי אחד האברכים נר"ו, האם יש לי תשובות על מה שהוא אמר? עניתי לו, לא, אין לי 'תשובות'. כי אין 'שאלות' בכלל... השאלות לא מתחילות. אבל מה נעשה, שצריכים להסביר ולהגיד. לא אחזור על כל הדברים, אלא רק על הנקודות העיקריות, ואומ"ר הבא מן החדש.

הבאנו אז, וכן בעבר, הרבה הוכחות למבטא האות גימ"ל הדגושה שלתימנים. אין רצוני לחזור על הדברים, מי שירצה יעיין במ"ש בעבר, וכן בעלון הזה.

אבל הרב מאזוז בחר לעצמו פרט אחד בלבד, הפריע לו משהו אחד, הוא התייחס רק לדבר אחד, מכל הטענות וההוכחות שדיברנו הוא התעלם, נראה אם כן כי עתה הוא מבין כבר שהבניינים שלהם קצת נפלו.

ואחד הדברים, הוא לגבי רבי' סעדיה גאון. לרס"ג ישנו פירוש על ספר יצירה, ושם רואים כי המבטא שלו הוא קימ"ל. לא גימ"ל, כפי שאנחנו אומרים, אלא קימ"ל. כפי שאומרים כל הספרדים. נדבר – וכך יודפס בל"נ בחוברת זו – לפי מבטאנו. הרי בלשון הערבית, ישנה אות מקבילה, גי"ם. אז הספרדים מודים, שכלי ערבית ישנו מבטא 'גים', אבל הם טוענים כי בלשון הקודש אין גים, אלא קים. ואכן רואים שרס"ג אחז כך, כי לדבריו המבטא גים הוא רק אצל בני ישמעאל, לא אצל יהודים. הספרדים נתפסים על זה.

ואני עניתי על כך, כמובא בעלון תוצאות חיים בזה"ל, נוסף עוד בעניין זה ממש"כ בנפלאות מתורתך פרשת קרח דף ש"ע, שם הובא ראיית הטוענים נגד האות גימל שלנו, מדברי רבינו סעדיה גאון שמוכח מדבריו שלא ביטא כמבטאנו. ולא ניכנס כעת לגוף הראיה, אבל מ"מ, אני תמיה מה ראייה היא זו, וכי זו הוכחה וכי רס"ג הוא הקב"ה...

ככה התבטאתי. הרב מאזוז הוסיף וחזר על כך בהמשך בערך ארבעה פעמים, אינני יודע מדוע המלים הללו כ"כ פגעו בו. ולכן הוא בא ועונה, שהוא לא אמר זאת. בסדר, רבי' סעדיה גאון אכן אומר כך, אבל זה לא 'משה מפי הגבורה'.

כך הוא כותב, לאורך כל הדרך. רואים כי הדבר ממש הפריע לו. הקפיץ אותו. למרות שבעצם המלים הללו, 'וכי רס"ג הוא הקב"ה', זהו ביטוי בדרך מליצה. ככה נפלט לי מן הפה.

אולם עכ"פ מי שיעיין בנפלאות מתורתך ופרשת קרח, דף ש"ע, יראה כי שם כתבתי בסגנון אחר, בזה"ל, כמו כן הביאו ראיה לשיטתם מפירושי רס"ג ור' דונש בן תמים על ספר יצירה, שמוכח מהם שאין בלשון הקודש אות כמו גים הערבית, כנזכר בספר שפת אמת וזולתו. ואני תמיה, האם פירושיהם ניתנו למשה מסיני מפי הגבורה, שיחייבו אותנו? וכי זה מחייב אותנו? בסדר, אתם ככה אומרים. הלא הם פירשו מדעתם, ולפי מנהג מקומותיהם. ואילו ידעו מבטאינו הצח והמצוחצח, אולי היו חוזרים בהם.

והרי רס"ג, לא קיבל את האמור בספר יצירה עצמו, בעניין הדל"ת הדגושה והרפויה, אף שהוא מודה שהספר נתחבר ונכתב על ידי חכמי המשנה. וזאת מפני שהוא נכתב לפי מנהג מקומם, שהוא ארץ ישראל. מה שאין כן מנהג מקומו בבל, שלא היה להם (אז) דל"ת רפויה. לדבריו, זה לא מחייב אותו. הם בארץ ישראל אומרים כך, אבל מנהג מקומו לא כך. כאשר תראה ותבין, ממה שכתב בסוף הקדמתו לפירושו שם.

ואם כן, מה לכם כי תלינו עלינו, שאין אנו מקבלים דבריו? וכל שכן הדבר, אחרי שהוא אינו מקבל את דברי ספר יצירה, אף שיצאו מפי רבותינו התנאים קדישי עליונים מעתיקי השמועה. ואין שייך לדון בזה, מצד שדברי הגאונים קבלה נינהו, כי רס"ג פירש זאת לפי הבנת עצמו כדרכו, וכמפורש בדבריו.

אבל כמובן, בלא"ה אינני יודע מהי הטענה הזאת הכתובה שם, 'וכי הברייתא הזאת היא מהקב"ה'? כי בודאי, אם ישנה מחלוקת בין אב"י ורבא, וישנה ברייתא כנגד רבא, ברור שישנה קושיא. כי רבא לא יכול לחלוק, נגד ברייתא. אמורא לא יחלוק על ברייתא. אבל לגבי רס"ג, אנחנו כן יכולים לחלוק עליו.

כך כתוב בעלון שם, נכון, בסדר, רס"ג לא עשה כך, אבל מ"מ בכ"ז אי"ז כמשה מפי הגבורה. אם כן, מהי ההוכחה מרס"ג?

ובהמשך הבאתי כך, וב"ה שמצאתי ראיה שהתימנים עוד בזמן רס"ג ביטאו את האות גימל בלשה"ק כמו הגים הערבית. מצאנו ראיה ממשיהו – בן זמנו של רס"ג, שהיה בדורו של רס"ג – הכותב, שבארץ תימן ובארץ חגאז, קוראים גימ"ל. זאת אומרת, רואים שכבר אז בזמנו, התימנים ביטאו כך. ובודאי גם לפני כן.

ויתירה מכך כתבנו, ובגוף טענתם מדברי רס"ג, הנה לרס"ג ישנו פירוש על ספר יצירה, ושם כתב לעניין האות דל"ת ששם מבואר שישנה אות דל"ת רפויה, והוא כותב שאצלנו – בבבל – אין את האות הזאת, ולא קיבל את האמור שם, אע"פ שהוא מודה שספר יצירה נתחבר ונכתב ע"י חכמי המשנה, טען שהוא נכתב לפי מנהג מקומם שהוא ארץ ישראל.

וא"כ נפלה הראיה. שאם הוא לא קיבל את דברי חכמי המשנה, מה הטענה עלינו שאנו נקבל דבריו.

רס"ג בעצמו מביא, כי בספר יצירה, שזה מחכמי המשנה, רואים שהם ביטאו דל"ת רפויה לא כפי שרס"ג מבטא. ועל כך אומר רס"ג, טוב, ככה זה בארץ ישראל, אבל הדבר אינו נוגע אלינו. דהיינו, למרות שכתוב כך במשנה, חכמי המשנה אומרים זאת, בכל זאת רס"ג לא מקבל. הוא אומר, אצלנו הדבר לא מקובל. אם כן, למה שאנחנו נקבל את רס"ג נגד המסורת שלנו? לא מצאו כאן משהו מיוחד, אכן רס"ג אמר ככה, אבל המסורת שלנו – גם בזמן רס"ג, וגם לפניו – היה כך.

על זאת, מתרעם הרמ"מ [בעלון בית נאמן שם] ואומר כך, איזה ביטוי זה? אם הגמרא מביאה הוכחה: 'אמר רבא, מנא אמינא לה?' ואב"י אחר כך אומר 'אמר אב"י מנא אמינא לה?' והגמ' שואלת: 'ורבא? אז רבא יענה פשוט: וכי הברייתא הזאת היא מהקב"ה?... אין דברים כאלה.

ובעצם, זאת אינה מחלוקת. רס"ג לא מביע דעה עצמית, הוא רק אומר את מה שמקובל היה אצלם, לפי מה שהוא יודע. אם היה יודע, שישנם מקומות אחרים, אזי יתכן שהיה מביא גם אותם וכו'. כנראה הוא לא ידע בכלל, שישנו דבר כזה. עכ"פ אין כאן ויכוח בעצם. וזה דלא כמו שיש אומרים בטעות, כי רס"ג היה זמן מסויים בתימן. ודוחק לומר שהיה שם אחרי שכתב זאת. איתמר. והרחבתי על כך בס"ד בנפלאות מתורתך הפטרת יוט"ב דפסח, ע"פ ידידה בת עדיה מבצקת. יב"ן].

בהמשך [אות ו'] הרמ"מ כותב כך, רס"ג זה חכם קדמון, שיש לו אלף ומאתים שנה, ולא ראינו שום חכם שהוא חולק על זה. לא רש"י, ולא הרמב"ם. ויש להם כמה חיבורים שנכתבו בצרפתית או בערבית. וכל פעם שכתבו גימ"ל, זה כמו הגימ"ל שלנו וכו'.

התשובה על כך היא, טוב, בסדר, אולם חכמי תימן כן חולקים על כך. הנה ראייה מפורשת, כי כבר בזמן רס"ג, ביטאו כך בתימן. ולא רק בתימן, אלא גם בחיגאז, זאת ערב הסעודית. בזמנו היו שם יהודים. זאת ארץ על יד תימן. בצפונה. בשתיים ביטאו כך.

כיון שכן, הוא עובר לשאלה אחרת. תשמעו. הוא אומר שיש לו הוכחה, כי מבטא האות קו"ף, הוא כפי שהספרדים מבטאים, ק"א עמוקה [מרן שליט"א מבטא זאת. העורך]. זהו מבטא, הקיים גם בל' ערבית. האות קו"ף שלנו, אצלם בערבית זה קא"ף. כך הם מבטאים. על כך אומר הרמ"מ, שיש לו הוכחה.

לגבי ההוכחות האחרות שהבאנו, הוא לא ענה. על ההוכחה ממעמד הר סיני שיוצרים קולות במחשב וכו' ויוצא גימ"ל רק לפי מבטאינו, הוא אמר, שהוא יבדוק בהזדמנות וכו'.

הוא כותב בזה"ל, אני אשאל אותו – כוונתו אלי – שאלה. הקו"ף שונאה את הדגש, בכל פעם שיש קו"ף משמיטים את הדגש. המבקשים את נפשו [שמות ד', יט], למה לא אומרים 'המבקשים' כי קשה לבטא את הקו"ף, ועם דגש זה נורא ואיום. וכן – כעת אני אקרא

בעברית, בכדי שלא להסתבך עם השינויים – וינקשו מבקשי נפשי ותהלים ל"ה, י"ג, פעם בכל הספרים היה כתוב וינקשו מבקשי נפשי, אבל בספרים המדויקים היום אין דגש. לא בקו"ף של וינקשו, ולא בקו"ף של מבקשי נפשי.

הרב בן ציון כהן (נדמה לי) מביא מהראשונים, שבגלל שהקו"ף קשה, לכן השמיטו את הדגש. קושי על קושי, זה יותר מדאי. אבל אם נאמר שהקו"ף היא גימ"ל, מה הבעיה? וינקשו מבקשי נפשי, אין בזה שום דבר, כמו יומם ויפגשו חשך וכלילה ימששו בצהרם [איוב ה', יד]. אבל אם הקו"ף קשה, אנחנו מבינים את זה.

שאלה מהקהל: אבל הרי יש הרבה מלים עם דגש?

תשובת מרן שליט"א: נכון. אבל צריכים להסביר, למה בכל זאת הוא מתכווין.

בודאי שישנה קו"ף עם דגש, כגון בפסוק [בראשית ל"ז, ט"ז] את אחי אנכי מבקש, וגם הוא בודאי מודה לכך. אבל שם הדבר מוכרח. התם שאני. הרמ"מ לא הסביר את עצמו. בודאי שישנה קו"ף עם דגש, היכן שהדבר מוכרח. אבל היכא שזה לא מוכרח, התעלמו מכך. כביכול, אם מוכרחים – מוכרחים. כגון בפסוק דלעיל, אי אפשר להגיד 'מבקש', קו"ף רפויה, אבל בנ"ד, המבקשים וכיו"ב, אפשר להוריד את הדגש.

מה שאמר כי נדמה לו שהרב"צ כהן מביא מהראשונים וכו', חיפשנו ולא מצאנו שום מאומה מהעניין הזה.

ברם למעשה, הדבר אינו נכון. כי אם זה היה רק באות קו"ף, אכן הוא היה צודק. אבל, זה לא רק באות קו"ף. למשל בפסוק [תהלים ק"ו, ט"ז] וינקאו למשה במחנה, למה הנו"ן רפויה? היה צ"ל דגושה, וינקאו. מה תסביר לי שם? בהרבה מקומות, לאו דוקא באות קו"ף, מורידים דגש. הרמ"מ אומר, כי זה בגלל שהאות קו"ף היא קשה. ק"א. קשה לבטא זאת. אם זה בלי דגש, אומרים ויבקשו מבקשי נפשי, אבל כעת אם אתה רוצה לעשות ויבקשו, וינקשו, זה יותר מדאי קשה.

כמובן, המדקדקים הפשטנים – אלא שהולכים לפי שכלם – לא יכולים לתת הסבר מתקבל על הדעת, לגבי הדברים הללו. הם מוצאים טעמים ומסבירים, כגון הרד"ק האומר שזה 'לתפארת הקריאה'.

לפי הפשט, כמעט ואין אפשרות להסביר היטב, למה יש דגש במלה 'מקדש'. וכן בפסוק [ויקרא כ"ה, ה'] עֲנֵבִי נְזִירָךְ. למה 'עֲנֵבִי', הנו"ן בדגש, ולא עֲנֵבִי? לכאורה, אין לכך הסבר עפ"י הפשט. הפשטנים נתנו לכך כמה וכמה הסברים, אשר כפי שאמרת, הדעת הישרה אינה נוחה מהם, כי זה לא מספיק. למה פה כן, ושם לא? לפענ"ד הם לא יכולים להסביר בנקל את הדברים האלה. אלא הם מנסים, אומרים משהו קצת קרוב להבנה.

למשל, לגבי הפסוק [שמות ב', ג'] וְלֹא יִכְלֶה עוֹד הַצִּפִּינוּ. למה ישנו דגש, באות צאד"י, 'הַצִּפִּינוּ'? מדוע לא 'הַצִּפִּינוּ'? צאד"י רפויה ופ"א דגושה. כמו [שמות ב', ב'] וְתִצְפְּנֶהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים? אבל, מה נעשה שזאת המסורת. הם חייבים לתרץ זאת. וזה מה שיש להם להגיד על כך.

אבל, מהרי"ן זיע"א ב'חלק הדקדוק' שם, מביא עוד הסבר. שוב הפעם, פשטני, אבל יותר מתקבל על השכל. אף שהוא ידע גם סודות התורה. מהרי"ן מביא בשם בעל לזית חן – שחיברו הר"ר עמנואל בנווטו – כי כאשר ישנו דגש כזה, אשר אינו צריך להיות, הדבר מראה על חוזק הפעולה. דהיינו, היא הצפינה אותו מאד מאד. 'הַצִּפִּינוּ'. במצפונים ובמסתור. החביאה אותו מאד, כמה שיותר להעלים אותו, וכעת היא כבר 'לא יכלה עוד הצפינו', ואז הדבר התגלה. וכן לגבי 'מקדש' י"י כוננו ידיך, הדגש בא להגיד, איזו קדושה יתירה, הפלגת הקדושה. זהו ההסבר שהוא אומר.

וישנם עוד פשטנים אחרים, הנותנים הסברים אחרים. הרי ישנן הרבה מלים כאלה, כגון [שמואל א' א', ו'] בַּעֲבוּר הַדְּעָמָה, אומר הר"ר יונה בן גנאח, כי הדגש ברי"ש בא, בגלל שקשה להגות את הרי"ש הנשנית. והר"ר שלמה בן פרחון במחברת הערוך אומר, כי הסיבה שאומרים 'הַדְּעָמָה' בדגש, מפני שאם לא

אבל אני אומר, 'לו חכמו ישכילו זאת'. בדיוק ההיפך. הרי את הקו"ף הרגילה, אתם כבר מדגישים. איפה יש דבר כזה? זה גופא מוכיח, שהדבר אינו נכון.

הרי ישנן אותיות שהן בדגש קל, וישנן שהן בדגש חזק. האותיות ט"ס שק"ץ נוזלי"ם, הן לפעמים רפויות, ולפעמים דגושות דגש חזק. והאותיות בְּג"ד פֶּפ"ת – או אפשר לקרוא בְּג"ד פֶּת"ף – הן יכולות להיות רפויות, ולפעמים הן דגושות, דגש קל או דגש חזק. זאת אומרת, הן מקבלות גם דגש חזק וגם דגש קל, ולפעמים לגמרי רפויות. אם כן, ישנה טי"ת רפויה, כגון [בראשית כ"ט, י"ט] טוֹב תִּתִּי אֵתָה לָךְ. [שופטים י"א, כ"ה] הַטוֹב טוֹב אֵתָה. ויש 'הטוב', בדגש. וכן באות סמ"ך, ובאות שי"ן, כגון [ירמיהו נ"א, נ"ו] חֲתֹתָה קִשְׁתוֹתַם. א"כ הקו"ף, מדוע פתאום היא דגושה? הרי לדידהו הקו"ף הרגילה, היא כבר דגושה? זה גופא מוכיח, שזאת טעות.

חוץ מזה, וכי אין קו"ף דגושה, כאשר לא צריך? הרי כתוב [שמות ט"ו, י"ז] מִקְדָּשׁ אֲדֹנִי כוֹנְנוּ יָדֶיךָ. לגבי הפסוק 'וינקשו מבקשי נפשי', הורידו את הדגש, וישנם מקומות שהוסיפו דגש היכן שלא צריך. היה צ"ל, 'מִקְדָּשׁ' י"י כוננו ידיך, קו"ף רפויה ודל"ת דגושה. למה זה 'מִקְדָּשׁ'? קו"ף דגושה ודל"ת רפויה. מה הספרדים יעשו? 'מִקְדָּשׁ'? עוד יותר? הרי ישנו דגש? זה 'פיצוץ' גדול מאד, שהם חייבים לקרוא כך לשיטתם. הרי הרמ"מ מביא ראיה, שישנם מקומות ש'הקו"ף שונאת את הדגש', ולכן שם הורידו את הדגש, א"כ כעת תסביר לי, למה הוסיפו איפה שלא צריך, כגון 'מִקְדָּשׁ'? וכמו כן [דברים כ"ג, י"א] אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרָה לְיִלָּה. איך תגיד? 'מִקְרָה' לילה? זה יותר מדאי. מה תענה על כך? כפי שאמרת מקודם, זיקנאו למשה במחנה. שְׁלַחוּ בָאֵשׁ מִקְדָּשְׁךָ [תהלים ע"ד, ז'] היה צ"ל 'שְׁלַחוּ'? למה פה זה דגש, ופה זה רפה? ורבים דכוותיהו וכו'. אמרתי רק מה שנזכרתי כעת.

למעשה, לגבי הדגשים הללו, כמו 'מִקְדָּשׁ' י"י כוננו ידיך, ישנם הרבה מקומות שישנו דגש, לא לפי הכללים, למרות שלא צריך להיות כך.

תאמר זאת כך, אלא תגיד 'הרעימה', עלולים להגות את האות עי"ן כמו אל"ף, דהיינו 'הראימה'. ר' יהודה חיוג כתב שאינו יודע הסיבה לדגש זה. הרו"ה (הר"ר וולף היידנהיים) – מקורו אשכנזי, כי השאר שהזכרנו כולם ספרדים – כתב, כי זה בגלל שהן אותיות הַשְּׁרִיקָה. ואכמ"ל לבאר זאת. ועמ"ש בס"ד בהרחבה בנפלאות מתורתך על תיבת הַצְּפִינוּ. כל מיני הסברים, אשר קשה לקבלם. ישנו ספר של הר"ר יונה בן גנאח, הנקרא מסתלחק, והוא מבאר שם [בדף כ"א] למה זה 'הַצְּפִינוּ'? לדבריו, אם זה 'הַצְּפִינוּ', אזי האותיות צאד"י ופ"א היו קרובות, ואז עלול להישמע 'הספִינוּ'. לכן עשו דגש 'הַצְּפִינוּ', בכדי לבטא אותה לנכון. וכו' וכו'.

אלו הטעמים שאומרים הפשטנים, אבל כפי שאמרתי, הדעת לא נוחה מהם, אבל מה לעשות שהם לא יודעים חוץ מן הפשט, וחייבים היו להסביר משהו, וכך הם ניסו להסביר.

אולם לאמיתו שלדבר, נראה כי אלו הם דברים הַשְּׁיִיכִים וקשורים לסודות התורה, לעניינים רוחניים גבוהים. זהו החלק הפנימי של תורה. אפשר לתת לכך טעמים, רק עפ"י דרש או עפ"י הסוד, בכדי לקבל הבנה המתיישבת על הלב.

*

בהמשך דבריו, הרמ"מ כותב כך, גם אצל התימנים לא כולם מבטאים גים, נדמה לי שהוא – הכוונה אלי – אמר לי בזמנו, שבצנעא מבטאים את הגימ"ל והקו"ף כמו הספרדים.

ברם הדבר בדיוק הפוך. הוא לא זכר היטב. ישנו כאן בלבול. בעיר צנעא, ולמעשה גם ברוב ככל מחוזות תימן, כך היה המבטא שלנו. רק מחוז שרעב, שהוא בדרום תימן, וסביבותיהם, שהם בסה"כ חמישית מכלל התימנים, 20%, הם שמבטאים כך, כמו הספרדים.

[לפום קושטא במקום שרעב, צ"ל דרום תימן, כי שרעב הוא רק אחד ממחוזות הדרום. מה"ר סעדיה בן אור שהוא מדרום תימן, מחוז חוגרייה, היה אומר, אנחנו לא שרעבים. כמו שכתב לי ידידי הרב איתמר חיים כהן שליט"א.

וכן יש מחוז חובייש, סמוך לשרעב. וכנראה עוד. אבל לכולם רגילים דרך כלל להחשיב שרעבים, כמו שכל ארצות הספרדים נקראות ע"ש ארץ ספרד, אפילו ארצות הרחוקות ממנה, ואשכנזים ע"ש אשכנז היא ארץ גרמניה, וכנודע].

הוא ממשיך, רק חלק מהתימנים אומרים גו"ף. ברצוני להעמיד את הדברים על דיוקם. חובה להוציא את האמת לאור. הרבה פעמים, כאשר הספרדים רואים משהו מסוים אצל התימנים, שגם אצל תימנים יש הנוהגים כמותם, הם נתפסים על כך. הנה, לא כל התימנים ככה. הנה, כביכול ישנם תימנים שהם כמונו. על כן, ברצוני להסביר את שורש הטעות. לפחות בנדון דידן.

לספרדים בל' ערבית יש גימ"ל, גים. למשל, המלה ספרגל, דהיינו חבוש. הנקרא גם פֶּרִיש בלשון חז"ל. השרעבי, לא יודע להגיד ספרגל, הוא אומר ספרקל. לכן, שלא יחשבו שיש להם ראייה מן השרעבים, כי השרעבים משובשים. חסר להם. ושמעתי כי גם הערבים במצרים אין להם גים. אמנם כאשר הם עלו לא"י, לאט לאט הם התרגלו. אבל בשלב הראשון, הם לא ידעו להגיד 'פיגמה' (בגד שישנים עמו) ואמרו פיקאמה. וכן גוק, אמרו קוק. קֶנְקִי, במקום גֶנְגִי. לא היה להם במבטא, גימ"ל. נו, האם בכלל ישנה ראייה מן השרעבים? המבטא שלהם, מאד משובש. החולם אצלם זה כמו צירי, ממש חירוף וגידוף. במקום להגיד, פִּי יִי? הוא הַאֵלֶהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד וְדְבָרִים ד', ל"ט, ח"ו הם אומרים 'אין עד'. זהו שיבוש עצום. במקום להגיד 'קדוש', הם אומרים 'קדש'. וְלֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל [דברים כ"ג, י"ח]. ולא רק אצל השרעבים החולם כמו צירי, אלא גם בני מקומות נוספים, הגם שמבטאים הם את הגימ"ל והקו"ף כמונו.

מי שיעיין בספר נפלאות מתורתך [פרשת קרח, דף שס"ז], יראה כי הבאתי שם בס"ד, שרבי שלום שבזי זיע"א, אשר בעצמו היה מהמחוז הזה, מודה כי זאת שגיאה. הוא כותב, שזהו

השתוממתי כאשר שמעתי שרעבים בתל אביב הקוראים תהלים, לא האמנתי למשמע אזני. איך הם קוראים? [מרן שליט"א מדגים זאת. העורך]. ככה קראו תהלים. בלי שום טעמים, בלי טעם וריח. ממש נדהמתי.

הם הרי שכחו את מסורת קדמונינו, התעלמו והתרחקו, לא ידעו מהו תאג, ומהו תכלאל, הלכו לפי חומשי הדפוסים וסידוריהם. ויש שהרחיקו כמטחוי קשת, עד כדי לברך על תפילין של־ראש כדעת הרמ"א. הלכו בדברים נוספים אחרי הרמ"א בהגהותיו, כי לא ידעו שהוא אשכנזי, ועי' נוכח השלחן שהוא מבוא לשלחן ערוך המקוצר, ודי בזה.

כדי שלא יהיו אירעבנות, נוסיף כי מקרוב בארץ ישראל רבים מהם הבינו את הטעות, ומבטאים לנכון חולם כמונו, וכן בי"ת רפויה. ועי' מ"ש ידידנו הרב גיורא כהן נר"ו בדברי חפץ גליון ט', תשרי התשע"ח בשכ"ט, מדף רנ"ב.

יתירה מכך, במחוזות שלנו הכירו את המבטא של־שרעבים, והיו לוועגים על כך. היו מתבטאים כך, הם גאגה. ישנו סיפור מפורסם ונפוץ, שמעתי אותו מאבא מארי זצ"ל, ומעוד זקנים אחרים, שמישהו רצה להתלוצץ עליהם, היתה קבוצה של אנשים אשר הלכו לאחד המקומות שם אצלם, וה'ליצן הראשי' אמר להם, תשמעו, אם אתם רוצים, תראו כיצד אני עושה את כולם ברווזים.

הוא קנה את ה'מברך' בס"ת, בפרשת קדושים, שבו יש את הפסוק [ויקרא י"ט, כ"ח] וְכִתְּבָתָּ קַעֲקֹעַ לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם, וכאשר הוא עלה לס"ת, הוא קרא כך, 'וְשֵׁרֵט לִנְפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבִשְׂרְכֶם, וְכִתּוּבָתָּ קַעֲקוּעַ לֹא תִתְּנוּ וְגו'". כאילו טעה. במקום קַעֲקֹעַ. מיד כולם צעקו, כמובן לפי מבטאם, געגע, געגע, געגע...

זהו סיפור, המפורסם אצלינו. המבטא שלהם, היה נחשב נלעג. אבל ח"ו. סיפרו שאותו אדם לבסוף נענש. בבית הכנסת, בקריאת התורה, לעשות ליצנות? הדבר אסור. רק לענייננו רציתי להביא ראיה, כי דבר זה הוא ידוע, ולא קיבלו את המבטא הזה, למרות שהכירו אותם.

חירוף וגידוף. ולבסוף הוא אומר, 'אין שוטה נפגע'. עד כדי כך, הוא מתבטא. כביכול, מה לעשות, אנחנו מסכנים, לא יודעים. תראו שרעבי הקורא זאת כך, 'אין שוטה נפקע'...

הנה מהרש"ש בעצמו הודה, כי זאת האמת. הודה על האמת. הוא לא ניסה 'לכפות על האמת פסכת'. [מהר"ח סנואני היה אומר, בעניין החולם האמת אצל יהודי מרכז תימן, מפני שלא יתכן שיהיה כצירי, אבל בעניין הגימ"ל והקו"ף האמת אצלינו. איתמר. וכבר אמרתי בעבר [עיין בשיעור מוצש"ק בשלח ה'תשע"א, ומוצש"ק קרח ה'תשע"ב, ומוצש"ק קרח ה'תשע"ז, ומוצש"ק ואתחנן ומוצש"ק עקב ה'תשע"ז] שבעניין הגימ"ל והקו"ף, יכולים הם, ואולי גם צריכים, להחזיק במבטאם, כי אין טענה מוכרחת נגדם. אלא שאולי יש להעיר ולעניין ממה שנתחדש ע"י המחשב בעניין הקולות במעמד הר סיני וכו', כמו שהובא באור ההלכה סוף חאו"ח מהדו' חדשה דף 120, שהגימ"ל שלנו צודקת, כנתינתה מסיני. יב"ן].

השרעבים לא היו יודעים לבטא, בי"ת רפויה. הם אומרים, 'אפרהם'. וכן 'ואיפה אשית'. וכן כולם. טב, במקום טוב. והיה עקב תשמעון. כי תִּבָּא אֶל הָאָרֶץ. יש להם הרבה שיבושים בקריאה. קריאת התורה וכו'. הקריאה שלהם, היא בכלל מוטעית. מלעיל ומלרע, הם לא מבחינים. אז מה אתה מביא לנו ראיה מהשרעבים? הם היו מפוזרים בארץ תימן, בכפרים רחוקים אחד מן השני, לא היה מרכז תורני, א"כ מה הפלא עליהם?

שאלה מהקהל: אבל הם היו בקיאים הרבה בתורת הסוד.

תשובת מרן שליט"א: אמת הם בקיאים בפרט בזוה"ק. לשרעבי, יש שבעים מאמרים בזוה"ק על־פה. אשריהם ישראל. הם אנשים יראי שמים. אבל זה לא קשור האחד אל השני. אני לא מדבר כעת, 'לחלק להם ציונים'... בודאי שיש להם הרבה מעלות. בודאי שהם אנשים יראים ושלמים, צדיקים וכו'. ברור. קדושים וטהורים. אבל לגבי המבטא, זה לא מהמעלות שלהם, אלא אדרבה חסרון גדול.

אדרבה, התייחסו אליהם כאנשים שאינם יודעים.

הערה מהקהל: מישוהו שמע את הרב ישי שרעבי מרחובות אומר, ה' עז לעמו יתן, ואמר לו, וכי השם עז רח"ל? הוא ענה לו, אמת. אנחנו טועים.

תשובת מרן שליט"א: יישר כוחו.

*

יותר מזה, ישנה מסורת אצל חכמי תימן, כי משה רבינו אשר היה 'כבד פה וכבד לשון', הגמגום שלו היה באותיות הללו, אותיות גיק"כ [עיי' שיעור מוצש"ק בשלח התש"פ]. זהו פירוש הפסוק, **כִּי כָבֵד פֶּה וְכָבֵד לָשׁוֹן אֲנֹכִי** [שמות ד', י']. מי שיעיין במפרשים, יראה כי דנים איזה אותיות הוא לא היה יכול לבטא? הרי נכנסה לו גחלת לתוך הפה. א"כ, איזה אותיות זה מקלקל?

מסורת חכמי תימן, כי משה רבינו לא ידע לבטא את האותיות הללו. והנה משה רבינו אומר, **לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֹשׁ גַּם מֵאֵז דְּבָרָךְ אֶל עֲבֹדְךָ כִּי כָבֵד פֶּה וְכָבֵד לָשׁוֹן אֲנֹכִי** [שמות ד', י']. מה זה, 'גם', 'גם', 'גם'? למה משה רבינו חוזר על המלה 'גם'?

אלא הוא אומר, ריבוננו של עולם, תשמע איך אני אומר, 'לא איש דברים אנכי, קס מתמול קס משלשום קס'. אתה רואה, אני לא יכול להגיד 'גם', אני יכול רק להגיד 'קס', ויצחקו וילעגו עלי. לכן הוא חזר על המלה 'גם' שלוש פעמים, לומר כי אינו יכול לבטא נכון את המלה 'גם'.

לכן המלה היא, 'מגמגם'. כי הגמגום, עיקרו הוא באות גימ"ל. מגמגם – גם גם. ואכמ"ל.

*

בהמשך [עלון בית נאמן שם, אות כ"א], הרב מאזוז מצא לו מישוהו אשכנזי, אשר עוזר לו.

כתוב שם בזה"ל, הרב שמואל דוד הכהן מונק שהיה תלמיד חכם גדול, והוא אוהב את התימנים (וגם אנחנו אוהבים אותם). אשריו ואשרי חלקו. השם ברוך הוא ישלח לו רפואה שלימה בתוך כל חולי עמו ישראל, אבי"ר.

כתב בשו"ת פאת שדך [סוף סימן כ"ד], שהתימנים שמרו הרבה על המסורת שלהם. הוא משבח שם את התימנים, כגון על הדל"ת הרפויה, שהרי צריך להאריך בדל"ת של 'אחד' וכו'. אבל המבטא הזה שאומרים גימ"ל כמו גים, זה שיבוש עצום, ונגד הקבלה שבפי כל ישראל. כל ישראל אומרים גימ"ל רגילה ולא אומרים גימ"ל.

אבל במחכתה"ר של הרש"ד מונק זצ"ל, הוא החליט דברים ב'סכינא חריפא', מבלי שהוא יודע את האמת. [עיי' שיעור מוצש"ק שופטים התשע"ז].

הוא כותב בתשובה אחרת, כי התימנים ב'דו מליבם', שלארבה יש את האות ח"ת על בטנו. 'המציאו'. כבר כתבתי על כך בשלחן ערוך המקוצר [חלק איסור והיתר, דף ר"י]. ועיי' גם בשיעור מוצש"ק בשלח התש"ע, ומוצש"ק ויקהל ופקודי התשע"ג, דרשת חוה"מ סוכות התשע"ד, ומוצש"ק וארא התשע"ו, ומוצש"ק ואתחנן התשע"ז, כי זה מתוך חוסר ידיעה. הם לא ידעו, כי אלו מדרשים מפורשים. לא 'בדו מליבם', אלא כתוב במפורש. מה לעשות, שהם לא יודעים? אם היה כותב בלשון מסופקת, ניחא. חבל שלא עצר את קולמוסו. 'חכמים היוהרו בדבריכם'.

כך כתבתי שם, גם בשו"ת פאת שדך להרש"ד מונק ראב"ד חיפה סימן ס"ב דף קי"ב קי"ד חשב שצורת ח"ת שאומרים התימנים בדויה מן הלב יעו"ש, וחסרון ידיעה שמה חסרון. הבאתי שם בס"ד לפני כן באריכות את המקורות לכך, כגון במדרש שלושה וארבעה, ובמדרש הגדול, ובמדרש מעשה תורה. זהו מאמר של רבי נחמיה, הדבר כתוב בספרי חז"ל, כי יש בבטנו אות ח"ת, לפי 'שהוא חילו הגדול של הקב"ה'.

מה לעשות שהם לא יודעים? וְכָשֶׁל עוֹזֵר, וְנָפַל עֹזֵר [ישעיהו ל"א, ג'].

אגב נזכרתי שאברך אחד הראה לי לפני כחודש ארבה דומה ממש לארבה הנאכל בקהילותינו, אבל לא היתה לו בבטן צורת ח"ת, אלא משהו שונה מאד. התפעלתי מכך.

אמנם זה מיותר, אבל זה רק כיון שאותיות עי"ן וחי"ת הן אותיות גרוניות, הן עלולות להיבלע האחת בשנייה. לכן עשו פסיק. אבל בעצם, לא צריך להפסיק. זה רק להבדיל, בכדי שלא תחבר, אולם לא צריך פסיק ממש.

בעלון תוצאות חיים [שם] כתבתי על כך, שהדבר תמוה מאד. טוב שכעת, לפי הדברים שהרמ"מ ענה, התלבנו הדברים יותר. כי בתחילה הייתי קצת מסתפק, אולי הוא לקח זאת מאיזה מקום? עד שראיתי מתברר מכאן, ובעצם זה גם קודם לכן בספרו הקודם, סִנְסֵן לִיאִיר – הוא קורא לזה 'סִנְסֵן', ואכמ"ל [ועיין שיעור מוצש"ק ויקהל התשע"ד] – מובא, כי זאת המצאה שלו. הוא לא שאב משום מקור. עוד מעט נראה, כי הוא חושב שיש לכך מקור, אבל למעשה זה אינו. גם אין להם מסורת כזאת. הוא אמר זאת מעצמו.

כתבתי שם בזה"ל, הרבה יש לתמוה, הרי מצינו בכמה מקומות שכתובות שתי מלים בזו אחר זו, ובכ"ז אין פסיק. וכמו [שמות ט"ז, כ"א] פֶּבֶקֶר פֶּבֶקֶר, וגם לגבי חידושו הראשון גבי נוכח עיני ה', תמוה, שהרי ישנם הרבה מקומות שישנם אותיות קרובות, ובכ"ז אין פסיק. וכן אותיות העלולות להידבק, כגון [דברים ו', ה'] פָּכַל לְפָכַךְ. למה לא עשו פסיק? הרי לפי דבריך, זה רק בשביל שלא יטעו.

ולפי הבנתו, מדוע יש חילוק בין המקומות?

כמרכּן, ישנן הרבה מלים, שהן כפולות. לפי דבריו, לגבי הפסיק שבפסוק וְאֵהִיָּה שְׁעֵשְׁעִים יוֹם | יוֹם | יוֹם, הוא הדין גם בתורה, כגון בפרשת בשלח [שמות ט"ז, ה'] אֲשֶׁר יִלְקָטוּ יוֹם | יוֹם. לדבריו, הפסיק הזה הוא סתם, רק בכדי שהמעתיק לא יתבלבל. מה הוא יגיד, לגבי הרבה פסוקים דומים? כגון [בראשית ז', ב'] שִׁבְעָה שִׁבְעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, [שם שם, ט'] שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל נֹחַ אֶל הַתֵּבָה וגו'. למה לא עשו שם פסיק? יש את אותה המלה, יוֹם יוֹם, גם בנביא ישעיה [נ"ח, ב'] וְאֹתֵי יוֹם יוֹם יִדְרָשׁוּ. וכן [יחזקאל כ"א, ל"ב] עֹנָה עֹנָה עֹנָה אֲשִׁמְנָה. יוֹם יוֹם יִדְרָשׁוּ, זה רק בספרים המדויקים, אבל ישנם הרבה מקומות אחרים שזה כך בכולם. הארכתני על

ומה שטען הרב מונק שזה נגד קבלת כל ישראל, אינו מובן מהבבב. הרי אנחנו היחידים מכל ישראל שמחזיקים מסורת הקדמונים, כדינא דתלמודא, תרגום בציבור, וקירווי ההלל, וחסרות ויתירות כבבאשר וכו'. גם ידידי הראח"כ שליט"א כתב כאן בזה"ל, הלא יש עוד דברים רבים המיוחדים רק לנו, ואף הם מודים שהאמת אצלינו. אגב, כבר שמעתי אברך אחד טוען, וכי יתכן שמכל קהילות ישראל, האמת נמצאת אצל התימנים שהם המעט מכל ישראל. והשיב לו אחי הרב אפרים הי"ו, גם הזהב הוא מעט מהכסף, והכסף מהנחושת, והנחושת מהברזל, והברזל מן האבנים, והאבנים מן העפר, עכ"ל נר"ו.

זאת לגבי הנושא הזה.

המסקנא, כי אין ממש בטענותיהם נגד הגימ"ל שלנו, ואדרבה אנחנו המוחזקים ביותר בשמירת המסורת בכל התחומים.

התייחסות לטענתו השנייה של הרב מאוזו בעלון שם, כי כביכול ישנם פסיקים שלא צריך להפסיק בהם, שזאת המצאה שלו אשר אין לה מקור, ולא שום הוכחה, והרחבה בעניין זה.

ישנו עוד נושא, ויכוח שהתפרסם באותו עלון, שהרמ"מ ג"כ העיר עליו באותו המקום, זהו דבר שכבר אינו קשור לחילוק בין העדות, אלא משהו פרטי שלו, המצאה שלו.

הרמ"מ טוען, שישנם 'פסיקים' אשר לא צריך להפסיק בהם. הוא כותב זאת, לגבי הפסוק בספר משלי [ח', ל'] וְאֵהִיָּה אֶצְלוֹ אָמוֹן, וְאֵהִיָּה שְׁעֵשְׁעִים יוֹם | יוֹם. ישנו פסיק, בין המלה 'יום' הראשונה, לבין השנייה. והוא אומר על כך, לא, אין צורך להפסיק, אלא צ"ל רצוף יום יום. וא"ת אבל ישנו פסיק? על כך הוא אומר, כי ה'פסיק' הוא רק בכדי שהמעתיקים לא יטעו, וידלגו על המלה הזאת.

וכן בפסוק [משלי ה', כ"א] פִּי נִכַּח | עֵינֵי יִי דִרְכֵּי אִישׁ. ישנו פסיק, בין המלה 'נוכח' למלה 'עיני'. למה יש פסיק? לא צריך. לא מתאים שיהיה פסיק, בין 'נוכח' ל'עיני'. הוא מסתכל על הדברים, בצורה פְּשֻׁטִית. לכן הוא אומר, כי

כך בס"ד בנפלאות מתורתך, אשר עודנו בכתובים, בפ' בשלח לגבי הפסוק אשר ילקטו יום | יום. בקיצור, רואים שהדבר אינו נכון.

אבל ליתר חיזוק, הבאתי רבי' בחיי מפורש, הכותב לגבי י"ג מדות, וַיַּעֲבֹד וגו' י"ז | י"ז אֶל רָחוּם וְחַנּוּן [שמות ל"ד, ו'], ישנו שם פסיק. אומר רבי' בחיי, כי מי שלא עושה פסיק ביניהם, עתיד ליתן את הדין. הוא לא מסביר למה, אבל מובן שישנם עניינים פנימיים בכך. הרבה פוסקים מעתיקים אותו, מקובלים בעיקר, כנראה זהו עניין עפ"י הסוד. לכן אמרתי, הנה ראייה מפורשת, שצריך להפסיק. לפי דברי הרמ"מ, שזה רק בכדי שהמעתיק לא יטעה, אזי בכלל לא צריכים להפסיק. הבאתי זאת בתורת ראייה, שהכלל הזה אינו נכון. דהיינו, שאכן בפועל צריכים להפסיק.

כך כתבתי שם, אבל יותר מזה, אף לפי הבנתו, הנה בשלש עשרה מדות ע"פ "ויעבור ה' על פניו ויקרא ה' ה'" [שמות ל"ד ו-ז], ישנו פסיק בין שני שמות הקדוש. ולפ"ד הרב מאזוז, סימן הפסיק לא בא כדי שנפסיק אלא כדי שהכותב לא יטעה בטעות, ויחשוב שאחד מיותר.

והנה רבינו בחיי על הפסוק הנז' כתב בזה"ל, וידוע כי בין השם הראשון והשני יש הפסיק ביניהם, וכל מי שלא הפסיק עתיד ליתן את הדין ע"כ. וא"כ פשוט מאוד שטעם הפסיק בא להפסיק, ומוזר מאוד לומר שא"צ להפסיק בעוד שזה נגד מש"כ רבינו בחיי, ומה גם שמנהגם – צ"ל שהמנהג, וכדלקמן ד"ה ראיתי – פשוט להפסיק כן ב"ג מדות.

משום מה, הרמ"מ לא הבין כך. הוא הבין כוונה אחרת בדברים שלי. כביכול אני אומר, שבכל המקומות שישנו פסיק, ישנם בכך סודות. ואז הוא בא וטוען שלא. אולם לא אמרתי זאת מעולם. לא כתוב את זה בכלל.

הוא כותב [שם בעלון בית נאמן, אות ח'] כך, אחר כך כתב – הוא מתכוון אלי – עוד דבר אחר, על מה שכתבתי באור תורה [סיון תשפ"ב סי' קי"ט]. יש פסוק במשלי [וה', כ"א] "כי נוכח | עיני ה' דרכי איש", וב"כי נוכח" יש פָּסֵק, ובדרך

כלל כשיש פָּסֵק אנחנו מאריכים במלה הזאת. ואני אמרתי הפָּסֵק הזה לא בא להפריד, כי מה זה "נוכח" לבד, ו"עיני ה' דרכי איש"? לא, צריך לומר "נוכח עיני", והפָּסֵק נעשה על מנת שלא לבלע את החי"ת בעי"ן, כי החי"ת גרונית והעי"ן גרונית, וכיון ששניהם גרוניות, אז עשו פָּסֵק בכי נוכח. לא להאריך במלה נוכח, כי אין טעם להאריך בה. "נוכח עיני" מחוברות. והוא אמר, לא, וכי סתם נעשה הפָּסֵק? יש בו כוונה, כמו שאמר רבינו בחיי על הפסוק "ויעבור ה' על פניו ויקרא" [שמות ל"ד, ו'], ויש שם פָּסֵק בין "ה'" ל"ה'", ואמר שיש בו כוונה מיוחדת, ומי שיקרא אותם בלי פָּסֵק עונשו גדול. (וגם הבן איש חי ש"א פרשת כי תשא אות י"א כתב ככה). ומזה הוא רוצה ללמוד לכל הפָּסֵקים שבעולם.

דרך אגב, הספרדים אומרים פָּסֵק. כדי שלא יהיה בלבול, נסביר כי אנחנו התימנים אומרים 'פָּסֵק', (כמו שכך זה גם בעברית, לגבי צורת הפיסוק כזה, כידוע) אבל הם אומרים 'פָּסֵק'. גם האשכנזים ככה אומרים. אני אומר זאת, בכדי שלא יהיו אי הבנות. אולם בעצם, הכל הולך אל מקום אחד. זה כמו ההבדל בין 'יְתִיב', לבין 'יְתִיב'. סְמִיךְ, סְמִיךְ. וכדומה. 'פָּסֵק' היינו לפסק, זה בא להראות את הפעולה, שהוא מפסיק. ואנחנו התימנים אומרים, 'פָּסֵק', דהיינו שזה מופסק. אז בעצם היינו כך. אבל רק בשביל הגירסא, בכדי שלא יהיה בלבול.

עכ"פ הוא טוען כך, אבל הוא לא ראה מה שכתוב בספר טעמי המקרא של הוצאת אשכול, הביא שם מראשונים שהפָּסֵק יש בו הרבה טעמים – "סימן הפָּסֵק אינו בא להפסיק לא בעניינו, ולא במשמעות של המקרא – הנה הוא מראה לכאורה כי הוא מצא כתוב במפורש, שהפסיק לא בא להפסיק – אלא הונח לתקנת הדיבור בלשון, ותפקידו לארבעה דברים. הדבר הראשון "להפריד בין שתי אותיות דומות", כמו: "גן | נעול" [שיר השירים ד', י"ב].

שאלה מהקהל: ישנו פסיק במלים 'גן נעול'? תשובת מרן שליט"א: לא בכל הספרים. נכון. אבל למעשה, צריכים להפסיק. גן | נעול.

תנגן שם. כי הטעם פסיק בא להגיד, שזאת הפסקה מסוימת, בלי סלסול וניגון. זה מה שהוא מתכוון להגיד. א"כ הדבר בסדר.

וכך מובא במפורש בספר אם למקרא [דף ק"ג, פרק כ"ב], הוא ג"כ הביא את אותם הדברים, ואת דברי ספר משפטי הטעמים, אבל הוא כתב זאת בלשון צחה וברורה, וממילא הכל מובן.

הוא כותב כך, למנהג הספרדים והתימנים, אין הבחנה בין "פסק" – כך הוא כותב, פסק, כי המחבר הוא ספרדי, ידידנו הרב נסים שרונים הי"ו – ו"מונח לגרמיה". מה שאנחנו קוראים, 'שופר לגרמיה'. ולשניהם ניגון שוה. דהיינו, אצל התימנים והספרדים, בפסיק תמיד הניגון הוא קבוע, לכן הדברים דלקמן נוגעים רק לאשכנזים, כי הם עושים חילוק קצת. יש מקומות, שאכן ישנו ניגון לפסיק. זה מה שברצונו להגיד. אבל בדרך כלל אין.

לסימן פסק, שני תפקידים. פעמים שהוא משמש כ"פסק" סתם, ואז אין הוא טעם מטעמי המקרא, אלא סימן שהונח להפרדה בין המלים, ואין בו ניגון. זה הכל. הפסקה יש, ניגון אין.

ופעמים הוא משמש כטעם מפסיק ממש [שליש, מהמפסיקים הקטנים], הנקרא "לגרמיה" וכו'. והוא מביא למטה [אם לבינה] כך, ל"פסק" מספר תפקידים. א' להפריד בין שתי אותיות דומות וכו'. ב' להפריד בין שתי מלים דומות וכו', ומציין בסוף את הספר "טעמי המקרא".

ולגבי עצם טענת הרמ"מ, לגבי 'נוכח', למה יש פסיק? הוא טוען מסברא, כי לא מתאים כאן פסיק. ברם, מה יענה על פסוקים אחרים, כגון בתהלים [ה', ה'] פי | לא אל חפץ רשע אָתָּה, למה ישנו פסיק? אתה יכול להסביר זאת? וישנו פסוק דומה, שם אחר כך [שם, י], פי אין בְּפִיָּהּ נְכוֹנָה, שמה אין פסיק. האם אתה יכול להסביר לי, מהו ההבדל?

וכן בפסוק [תהלים ט', י"ז] נִדְעָה | יְיָ מְשַׁפֵּט עֲשָׂה. כאן אין לך הסבר, למה זה כך? זה לא אותיות גרוניות, ולא מלים דומות. מישוהו יכול

בכתר בן אשר יש פסיק, וכן ראיתי כי בתאג כת"י של מרנא בניה הסופר ישנו פסיק. ולכן אני בעצמי מפסיק. משום מה, בסידורים הורידו את זה, כנראה בגלל שכך העולם נוהג. אך אינני יודע אם יש להם על מה לסמוך. וכן צְאִינָה | וְרָאִינָה [שה"ש ג', י"א], ישנו פסיק. גם בתאג של מרנא בניה כתוב כך. צריכים לתקן זאת.

טוב, מה נעשה לו? הוא מביא, את מה שכתוב בהוצאת אשכול. בלעה"ר, הוא ב"ה מדקדק עצום, הוא יודע הרבה, אבל חושבני כי בנ"ד, זאת איננה הבנה נכונה. נכון שכך כתוב שם בהוצאת אשכול [בדף כ"ב], אבל הוא לא מתכוון למה שהרמ"מ אומר. כי אם הדבר נכון, יוצא כי בכל הפסיקים לא מפסיקים בהם. אם כפי שהרמ"מ הבין, את המלים כפישוטן, שהפסיק אינו בא להפסיק 'לא בעניינו ולא במשמעות של'מקרא', הרי הוא מביא שם הרבה פסוקים, שגם הרמ"מ בעצמו מודה שצריך להפסיק בהם. אם זאת ההבנה במה שכתוב שם, א"כ בכל הפסיקים בעצם לא צריכים להפסיק.

לכן חושבני, כי ישנה כאן טעות בהבנה. ר"ש וינפלד בעל הוצאת אשכול, מחבר ס' טעמי המקרא הנז"ל, לא התכוון לכך. ישנו כאן דבר דק. הוא הבין, כי מה שכתוב שם, הוא הביא כללים מבין אשר, ומחבר משפטי הטעמים לר"ו"ה – שזהו הר"ר וולף היידנהיים – אשר כותבים את המלים הללו, אבל נראה לי כי ההבנה כאן איננה נכונה.

האמת היא, שצריכים לחדד זאת, כי האנשים לא יודעים את זה. רבים חושבים, ואולי כולם, כי 'פסיק' היינו הפסק גדול, אבל בספרי הדקדוק – כגון לחם הביכורים – כתוב, כי ה'פסיק' בא להגיד, שאכן זה מפסיק, אבל לא הפסקה גדולה [עיין שיעור מוצש"ק כי תצא התשע"ז]. זה נועד אך ורק להפסיק. דהיינו, אל תסלסל בו, אל תנגן אותו, רק תעשה הפסקה. כגון 'אשר ילקטו יום | יום', אל תעשה סלסול בתיבת יום, כמו בתיבת ילקטו שהיא בטעם טפחא [מרן שליט"א מדגים זאת. העורך]. אל

להסביר, את הפסיק הזה? לפי הפשטות? על כרחנו, שאי אפשר.

וכן בספר משלי [א', ט"], פי | לְיָתִי חֵן הֵם לְרֹאשִׁי. וכן בפסוק [משלי ז', י"ב] פָּעַם | בַּחוּץ פָּעַם בְּרַחְבוֹת. אחרי המלה 'פעם' הראשונה, ישנו פסיק, ואחרי השנייה אין. מי ירד לסוד ה', להבין את העניינים האלה, מה הדבר בא להגיד? אבל אי אפשר להכניס פה הבנה עצמית, ולקבוע כללים ודברים שאף אחד מעולם לא אמר אותם. אין לכך שום יסוד, בשום ספר. הוא הביא כי כביכול ישנה ראייה מהספר דלעיל בהוצאת אשכול, אולם הסברנו שהדבר אינו נכון.

ואח"כ הרמ"מ מוסיף – אבל מלים אלו כבר לא כתובות שם – ולמה זה? כי אדם מעתיק את התפילה או את הפסוק או את הפרשה, והוא רואה מלה כפולה, אז הוא יאמר שזה מיותר וידלג על זה. זאת הוספה שלו. הוא מוסיף דברים מעצמו, אשר אינם כתובים במקורות. לפי ההבנה שלו. אבל מעולם, אף אחד לא אמר זאת. אלו דברים משלו. אין לכך מקור. ולפי ענ"ד, אי אפשר לומר זאת.

חוץ מזה, כל המפרשים סוברים בפשיטות שהם מפסיקים. בדקתי זאת בהרבה מפרשים. הבאנו מקודם את רבי' בחיי, לעניין ה' ה'. לגבי שאר הרבה פסיקים, בהרבה מקומות, ראיתי כי מפרשים רבים דנים על כך, ומסבירים למה ישנו פסיק. נותנים טעם לדבר. כולם מבינים, שהפסיק הוא מפסיק.

אינני יודע, מדוע משום מה הוא הבין, כי אני מביא ראייה מ'י"י', שבכולם ישנו סוד. לא. זאת בודאי שלא אמרתי. רק הבאתי ראייה, שלרבי' בחיי פשוט שזה מפסיק. אבל להגיד, שבכולם יש סוד, זאת לא אמרתי.

אולם לאמיתו של דבר, אני חושב כי אכן זה כך. אלא ששם, לגבי 'י"י', זהו סוד שיעתיד ליתן את הדין מי שלא יפסיק. אולם ב'יתר, אכן צריך להפסיק, אבל אם לא עשית, לא נורא, כי זה לא משנה את המשמעות עד כדי כך.

*

דרך אגב, הרמ"מ מסתמך הרבה על הרב בן ציון כהן, בספרו שפת אמת. זהו חכם אחד גס בן תוניסאי מדקדק, מצאצאי מה"ר שאול הכהן, בעל לחם הביכורים, שהוא על הדקדוק. יש לו את זה בשרשים. והאמת היא, שהוא הבין הרבה בנושאים האלה, ורואים כמה שהוא אמיתי.

הספר שלו, ממש מעורר התפעלות, איך שהוא מדייק ובודק את הדברים משרשם, ואומר את האמת לפי דעתו. הוא מודה, שברוב הדברים אנחנו התימנים צודקים, אולם פה ושם יש לו השגות עלינו. כתבתי לעצמי בגליונות ספרו, הערות ותשובות עליו. בזמנו, כאשר הוא היה עדיין בחיים, אבל אחרי שכבר הוציא את הספר, הוא דיבר איתי בטלפון, וראיתי כי יש לו קצת שגיאות פה ושם. אמרתי לו, טוב, בוא ניפגש ואסביר לך. אולם בעוה"ר, הוא נפטר לאחר זמן קצר, ולא הספקנו לדבר.

חושבני, כי לגבי הרבה דברים, שאלות שהוא שואל על התימנים, ומביא ראיות – לא להאמין – מספרי חכמי תימן עצמם, כביכול פעם התימנים ביטאו את הקמץ כמו פתח, כפי שהספרדים. הוא מביא כביכול ראיות מחכמי תימן, כפי שהם כותבים בל' ערבית, אולם בגלל שהוא תוניסאי, הוא קרא אותם לפי המבטא שלו, ואז הוא מקשה עלינו ומעורר תמיהות ושאלות. אם הוא היה יודע, איך אנחנו קוראים, השאלה שלו לא היתה מתחילה ועיין שיעור מוצש"ק קרח התשע"ו.

בקיצור, הוא הגיע להרבה שאלות ומסקנות, מתוך ההבנה שלו, בלי ידיעה ברורה, כי הוא לא ידע. אבל מה שכן, לשבחו ייאמר שהוא היה אדם אמיתי. מה שהוא הבין שזה נכון, הוא הלך עם האמת עד הסוף. הוא הודה, מה שחשב לנכון, בזה התימנים צודקים, ובזה התימנים צודקים.

חבל שלא זכינו. חושבני כי אם היינו נפגשים, הייתי מסביר לו הרבה דברים, ואז הוא היה מודה על האמת, ומפרסם אותה. אבל לצערנו, לא זכינו לכך.

'אלכס', זהו שם גוי. אצלינו קוראים, אלכסנדרוס מוקדון. הכא"ף רפויה. וכן אלכסנדריה. אצלינו אכן ככה מבטאים זאת. ממילא, הראיה שלו נפלה. אמנם בלשון ערבית, אומרים כך, אֶסְכְּנְדְּרִיָּה, והלמ"ד בכלל נעלמה.

בבית יוסף, ובספרי הפוסקים שבאו אחריו, מביאים בהלכות סת"ם, את מה"ר יצחק אסקנדרני. הוא היה במצרים. בערבית, זה אכן מתבטא בדגש. אבל בלשון הקודש, אנחנו אומרים 'אלכסנדרוס מוקדון', או כפי שהקדמונים היו קוראים, מוקדון, על שם הנז' בדניאל שהוא בעל הקרניים. והמלה מוקדון, ע"ש העיר מקדוניה. משם היה מוצאו. בכל אופן, אצלינו זה כך, אלכסנדרוס, אלכסנדריה. בכאפ"ן רפיוות. וכהנה וכהנה, דברים כאלה.

*

ראיתי כי ישנה טעות בעלון הזה ותוצאות חיים, כתוב שם כך, מוזר מאד לומר שא"צ להפסיק, בעוד שזה נגד מש"כ רבינו בחיי, ומה גם שמנהגם פשוט להפסיק כן ב"ג מדות. צריך לתקן זאת, ולכתוב כך, 'שהמנהג פשוט'.

כל העולם כולו מפסיק ביניהם. וכי אתה יכול לבוא ולהגיד לי, שכולם טועים? מכאן הוכחה, כי י"י | י"י, שתי מלים שוות – ולא בגלל טעות המעתיק – אלא צריכים להפסיק.

שאלה מהקהל: בלא"ה אם זה לא נועד להפסיק, א"כ חסר טעם למלה זאת?

תשובת מרן שליט"א: לא. בדרך כלל זה בא עם שופר הולך, או שופר הפוך. ישנו טעם אחר.

דברי חיזוק, התעוררות והתבוננות, לגבי אחד מידידינו הי"ו אשר שריפה כילתה את ביתו ורכושו בעיר רכסים ת"ו.

אני רואה שהזמן קצר, ואנחנו צריכים לסיים. ידידנו הרב דוד צדוק הי"ו, הראה לי דבר שלא שמעתי ולא ידעתי עד היום, לגבי מה שאירע אצלם בעיר רכסים ת"ו.

אנחנו משתתפים בצערו של ידידנו הרב עודד שבזי הי"ו, מי שזוכר אותו מלפני כמה שנים,

למשל, לגבי הנושא דלעיל, בעניין האות קו"ף, הוא כותב, לא לגבי הנקודה שדיברנו מקודם, ברצונו להביא ראיה כנגד מבטא האשכנזים, כי אצלם האות קו"ף והאות כא"ף הן אותו הדבר. אומרים על זה בלשון מליצה, 'בת קו"ף כבת כא"ף'... אצלם זה היינו כך.

הוא מביא הרבה ראיות, שהדבר אינו נכון. והוא אכן צודק. אבל לא כל הראיות נכונות. אילו הוא היה יודע את המסורת שלנו, היה מבין שההוכחה אינה נכונה, או עכ"פ שיש מקום לדחות, וממילא זאת אינה ראיה. אחת הראיות שהוא מביא, היא מן המלה 'אלכסנדר מוקדון', או העיר 'אלכסנדריה', הרי מובא זאת בספרי חז"ל. והוא שואל, למה כתוב זאת בכא"ף, ולא בקו"ף?

היתה לו בזה הבנה טובה, הבנה חדה, בחוש. ישנם אנשים שיש להם חוש לשוני דק, שהם נולדים עם זה. זאת סייעתא דשמיא.

הוא כותב על כך [באות י"ב] בזה"ל, יש להוכיח שמבטא הקו"ף אינו כמו הכא"ף, מלבד מה שהבאנו לעיל וכו', עוד ראינו בתלמוד הרבה פעמים כותבים אלכסנדר אלכסנדריה ועוד, בכא"ף ולא בקו"ף, ולכאורה היו צריכים לכתוב רק בקו"ף, אלקסנדר, כדי שלא יטעה הקורא ויקרא אלכסנדר בכא"ף רפויה. לדבריו, לכאורה לא טוב שכתבו אלכסנדר בכא"ף, כי עלולים לקרוא זאת כא"ף רפויה.

אלא על כרחנו לומר, שאם היו כותבים בקו"ף, אז היו כולם טועים בודאי וקוראים אותה שלא כהלכה, דהיינו במבטא הקו"ף, שאינו כמו הכא"ף. וכדי למנוע טעות זו, כתבו בכא"ף, אף שאפשר שיטעה מי שיטעה ויקרא אותה בכא"ף רפה, מ"מ העדיפו את הכא"ף, לפי שאפשר לקרוא אותה בשני אופנים, דגושה ורפויה. אבל קו"ף, מבטאה אחר לגמרי, ושונה מאד מהכא"ף דגושה, וכולם היו טועים בודאי לקרוא לאלכסנדר אלקסנדר בקו"ף מזרחית.

ברם הוא לא ידע (אף שאינו אשם) כי אצלינו התימנים, אכן ככה קוראים. אנחנו לא קוראים 'אלכסנדר', כפי שהעולם בשאר קהילות קוראים. וגם אצל הגויים ישנו גם כיום שם

הוא היה בהילולת מהרי"ץ פה, ותרם סכום נכבד להצלחת בנו. אולם זה מקרוב קרה לו אסון, ה' ישמור. בערב ר"ח מנחם אב, כל הבית שלו נשרף, עם שני הרכבים. רכב חשמלי, שריפה. תוך חצי שעה, ואבד העשר ההוא פֶּעֶנֶן רָע [קהלת ה', י"ג]. איבד שני רכבים, ואת כל דירתו. נשאר ממש בחוסר כל. ה' ירחם.

כמדומני כי הוא היחידי בעולם, שעדיין נשאר עם הכינוי שֶׁבִּזִּי. הוא מצאצאי רבי' שלום שבזי זיע"א. היה להם שלשלת יוחסין, רשום דור אחר דור, אלא שאבדה מקרוב. שמעתי כי כל צאצאיו של רבי' שלום שבזי שינו את שם משפחתם, הפכו זאת לשאָער, שפירושו משורר. הם לא רצו להשאיר את השם שבזי. שלא יראה כי הם מתפארים ומתגאים, ע"כ שינו את השם. אבל כנראה זה רק חלק מסויים ממשפחת שאָער. דהיינו לא כולם הם צאצאיו.

בכל אופן, רחש ליבו דבר טוב, והוא כתב דברים ופירסם אותם במודעות בעיר רכסים, תחת הכותרת זַעְתָּה יגדל נא כח י"י. תראו איזה עניין נפלא, וזה בכדי לעורר גם אותנו.

ואני בעניי חשבתי כי לא מקרה הוא שדוקא בערב ר"ח אב (שסימנו ה'סכת ו'שמע י'שראל היום, כידוע) קרה המקרה. תבואו לראות את הדירה השרופה. כי הנה העיר החרבה והשוממה מבלי יושב בה, ירושלם עיר תפארתנו, ומיום שחרב בית מקדשנו אין לנו שמחה שלימה, ואין מנוח לשכינה. אשר על כן, כדאי לבוא ולראות את גודל השריפה וחרבן המבנה (ברחוב אשל 2), כי על ידי זה נתעורר על חרבן הבית השלם, ועל שריפת בית אלהינו.

אנחנו לא ראינו, את חרבן בית המקדש, ושריפת בית אלהינו. לכן הוא אומר, תבואו ותראו, אולי כך האנשים יזדעזעו ויזכרו. אם היינו רואים בעינינו את ביהמ"ק שרוף, היינו נבהלים ונחרדים. כעת תבואו ותראו בית שרוף, ותראו כמה זה מזעזע.

הוא גם פירסם, איזה נסים ונפלאות שהיו לו. עשרה חסדים. כך הוא כתב, 'עשרה נסים אירעו לנו'. ברוך ה', ע"ד שנאמר [בראשית י"ד, כ"א] תִּן

לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרֶכֶשׁ קַח לָךְ. כל הרכוש שלו הלך, אבל בנפש לא היתה שום פגיעה. כל בני ביתו ניצלו. ברגע האחרון הבחינו, ויצאו מהדלת האחורית. אם לא היתה דלת אחורית, רחמנא ליצלן, אוי ואבוי. כי מהדלת הראשית כבר אי אפשר היה לצאת.

אבל בכל זאת האסון גדול, כי לא רק זה שהדירה שלו הלכה, גם הדירה של השכן הלכה. כעת השכן תובע אותו, שישלם לו את הנזק. רח"ל. עוד דירה.

אולם תשמעו, איזה דברים הוא כותב ובעלון שיו"ל שם ברכסים, עמ' 13. וז"ל, האש ליחכה בתוך הבית, ועצמת החום היתה רבה, למרות זאת כל מזוזות הבית נשארו שלימות. פלא עצום.

התפילין, ספרי הקודש, המגילות, עמדת הלימוד עם הספרים, נותרו שלמים, למרות שהשריפה כילתה חפצים אחרים סביב.

תמונות הרבנים נותרו שלימות על הקיר, דבר שחולל קידוש שם שמים עצום. הכבאים הזילו דמעות ממראה זה. הכבאים באו וראו זאת, כיצד הכל נשרף, ואילו התמונות נשארו. פלא עצום ורב.

הוא קישר זאת, לחרבן בית המקדש. לעורר אותנו. כעת אנחנו עדיין בחודש אב. לזכור את העניין הזה, של שריפת בית קדשנו ותפארתנו, העיר האבלה החרבה השוממה, לראות ממש בצורה מוחשית, זהו דבר מזעזע.

בזמנו [שיעור מוצש"ק מסעי התשפ"ב] דיברנו על עניין ירמיהו הנביא, שהקב"ה אמר לו, אתה לא יודע לבכות, האבות יודעים לבכות. לכאורה, מה הפירוש? ירמיהו לא יודע לבכות? וכי הוא לא בכה? הבאנו מדרש וכו'. אלא התשובה, כן, הוא בודאי בכה, אבל הוא לא בכה כמו אבותינו הקדושים. והסיבה היא, כי ירמיהו ראה את עם ישראל, כאשר הם כבר היו במצב גרוע ושפל, אז הוא בכה על החרבן. אבל אם הוא היה רואה את עם ישראל במדרגות הגבוהות, הוא היה בוכה הרבה הרבה יותר. ונתנו משל, מן העשיר.

העורך]. כי איוב, עלה וירד ועלה. כך גם עם ישראל. לכן קוראים את ספר איוב בת"ב, כי זה מתאים בדיוק. אנחנו – עם ישראל – עלינו, וירדנו, ובסוף גם נעלה. כמו איוב. בקרוב ב"ב אמן.

כאשר לוקחים כך את הדברים, כפי שעשה הרב עודד הי"ו, אינני יודע כמה צריכים לעודד אותו, כבר השם שלו הוא מעודד ומחזק, אבל בכל אופן מה שאנחנו משתתפים בצערו, ומברכים אותו שה' ברוך הוא ישיב לו את שבותו כבראשונה, שיחזיר את הכל. הוא ב"ה נאמן לשלם שכר.

אינני מכיר אותו מקרוב, אבל אני יודע מה שהוא תרם פה, למוסדות פעולת צדיק לפני כמה שנים. הוא זכה, בזכות התרומה הזאת, שהבן שלו ניצל הי"ו.

ברצוני להוסיף ולומר עוד משהו, כיון שהוא מצאצאי רבי' שלום שבזי. וזהו גם דבר שחשוב באופן כללי לדעת ולהבין. ישנם הרבה צדיקים, שהם עניים ומסכנים. גם בארץ תימן. סיפר לי מארי שלמה שרוי זצ"ל, הוא אמר לי, אני ממש תמיה ולא מבין, היה מישוהו אצלנו שידע את כל ששה סדרי משנה על פה, אבל אני מזדעזע כאשר אני נזכר שהייתי רואה אותו, הוא היה לבוש בלויי סחבות, בגדים קרועים. איך זה? אינני מבין? עני מרוד.

אבל, הם קיבלו את הדין באהבה.

תשמעו מה אומר על כך, רבי' שלום שבזי. כותב זאת הר"ר אברהם ערוסי הלוי זצ"ל, בספרו קורא הדורות, כי רבינו שלום שבזי היה מדוכא בעוני יותר מדאי, ועוסק בתורה ברוב דוחק, וגם כן מדחיק את עצמו בפרנסה בצמצום, ומקבל באהבה וחיבה. ומתמיד בעבודת הבורא יתברך שמו.

כעת הוא מבאר, מהו פֶּשֶׁר הדבר?

ישנו שם סיפור ארוך, בעמ' קפ"ג. היתה לו בת, שכאב לה המצב הזה, ולא התייחסה כ"כ לאביה, לא כיבדתו, כיון שהוא עני מרוד וכו'. אין פנאי עכשיו להיכנס לפרטי הסיפור, אבל תשמעו את הסוף. אביה רצה לתת לה מוסר,

הקישור הזה, בין עשיר לבין חרבן ביהמ"ק, מובא במפרשים, כגון במעם לועז על מגילת איכה [דף קס"א קס"ב], גבי הפסוק [איכה ה', א'] זְכוּר יְיָ מָה הָיָה לָנוּ, בכדי לשבר את הדברים לאוזן. עשיר אדיר, שהיו לו בניינים והיכלי פאר, וירד מנכסיו. טוב, אין לו ברירה, אז הוא עובר לדירה פשוטה, וכבר גם אינו אוכל בכלי כסף וכלי זהב, אלא בכלים פשוטים. אח"כ נהיה חולה, אז גם פרנסה הוא כבר לא יכול להביא, אז הוא מחזר על הפתחים, כבר מקבץ נדבות רח"ל.

מישהו פגש אותו, ושאל אותו, תגיד לי, זהו אתה? הוא זכר שאותו אדם היה עשיר אדיר, איזה דירות וכו'. ענה לו, כבר שכחתי מכך, מן הדירה – הארמון – ההוא וכו', כעת אין לי אפילו בית פשוט וכו'.

אבותינו הקדושים, ומשה רבינו, הכירו את עם ישראל בגדולתם, אזי הם יכולים לבכות מאד, איזו ירידה עצומה. אולם ירמיהו, כבר ראה אותם במצב גרוע, אז הוא לא כ"כ בוכה.

אינני יודע, אנחנו לא נביאים. אוֹתֵינוּ לֹא רְאִינוּ אֵין עוֹד נִבְיָא וְלֹא אֶתְנוּ יָדַע עַד מָה וְתַהֲלִים ע"ד, ט"ו, אין לנו נביא שיגיד על מה עשה ה', מה חרי האף הגדול הזה? את חשבון הנפש, מה צריך לעשות? מה לתקן? אבל עכ"פ חושבני, כי אם מדברים על תשעה באב, זה כמו לגבי איוב, שהיה לו רכוש עצום, כמ"ש [איוב א', ג'] וַיְהִי מִקְּנֹהוּ שִׁבְעַת אֲלָפֵי צֹאן וּשְׁלֹשָׁת אֲלָפֵי גִמְלִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת צֶמֶד בָּקָר וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אֲתוֹנוֹת וַעֲבָדָה רַבָּה מְאֹד, וַיְהִי הָאִישׁ הַהוּא גָדוֹל מִכָּל בְּנֵי קָדֶם. ילדים וכו'. והכל נעלם בפרק זמן קצר, כמ"ש [שם] עוֹד זֶה מְדַבֵּר וְזֶה בָּא וַיֹּאמֶר אֵשׁ אֱלֹהִים נִפְלָה מִן הַשָּׁמַיִם וַתִּבָּעַר בְּצֹאן וּבְעֶבְרִים וּבְאֶכְלָם וּגּו'. וַהֲנֵה רוּחַ גְּדוֹלָה בָּאָה מֵעֵבֶר הַמְדַבֵּר וַיָּגַע בְּאַרְבַּע פְּנוֹת הַבַּיִת וּגּו'. הכל הלך. וגם איוב, לבסוף כל גופו היה מלא שחין, רח"ל. אבל בסוף כתוב [איוב מ"ב, י"ז] וַיֵּי שָׁב אֶת שְׁבוֹת אִיּוֹב וּגּו', [שם י"ב] וַיֵּי בִּרְדָּה אֶת אַחֲרִית אִיּוֹב מֵרֵאשִׁיתוֹ. אחרי הכל.

לכן הניגון של ספר איוב, הוא כך, עולה ויורד ועולה. מי ששם לב. [מרן שליט"א מדגים זאת.

על כך שלא העריכה אותה, לא החשיבה אותה, בגלל העניין הזה.

ואותו זמן, אחר תש"רי היה, תבואת הקטנית קרוב לבצירתה. אמר לה, בתי, אם את מכבדת אותי, לכי תני לי שָׁבֶל – הכוונה שיבולת – קטנית שאני רואה מהחלון, שָׁבֶל אחד גדול וטוב בתוך השדה. אמרה לו, אבא, השדה אינה שלנו. איך אני אקח? זאת גזילה. אסור לקחת.

אמר לה, אל תפחדי, ואף אם אינה שלכם. הלכה וקטפה אותו כרצון אביה. כיון שהגיעה אליו, נהפך לאבני בדולח.

תמהה הבת. אמרה לו, אבא, הנה הוא בדולח. אמר לה, הן הוא יותר ויותר שנרויח ממנו ונעשיר. אמר לה, בתי, כמה שזה הבדולח שיש בו. אמרה לו, כמדומה לי שהוא שזה מאתים וחמשים או שלוש מאות ריאל. אמר לה, זה שזה שבע מאות ריאל.

אבל תקחי מוסר מזה, שיש יכולת בידו של הקדוש ברוך הוא להעשיר את האדם ברגע קטן. אם אני רוצה להיות עשיר, אין להקב"ה שום בעיה, אני יכול להיות עשיר בתוך שניה.

ותדעי שאני יכול להיות עשיר גדול בדבר קל. אבל אני לא צריך, דאיני מנכה משכר תורתו ומצוותי של עולם הבא. אינני רוצה לקבל את שכרי בעולם הזה, אני מעדיף להישאר עני, אם הקב"ה גזר עלי כך. אבל תראי ותדעי, שאילו הייתי רוצה, אני יכול להתעשר בקלות. פלא עצום. ולא להתפרנס ממעשה נסים. דאין תלמיד חכם חָבִיב לפני הקדוש ברוך הוא, זולתי שעוסק בתורה מרוב דוחק. ואני עשיתי זאת ללמדך מוסר, איך את גערת באביך, כל שכן בדלים אחרים הדופקים על פתחך. שתהיי זהירה בדלים הַנְּאָרִים, כל שכן וקל וחומר אותם הנבזים, דהם מְנִי תבירי דקודשא בריך הוא. וכי קצור קצרה חס ושלום ידו של הקדוש ברוך הוא מלזונם? וכי הקב"ה לא יכול לפרנס את העניים המסכנים? אלא, כי מנסה ה'. באים אליך אנשים ומבקשים צדקה, אל תגיד לו לך תעבוד. כדי לקבל שכר על ידיהם, ולהעניש על ידיהם, ויכנסו דבריי באזניך. עתה קומי

והחזירה הַשָּׁבֶל, וישוב לקדמותו. השיבולת תחזור בחזרה. וכן היה, שהחזירתו למקומו וחזר כמתכונתו. ונתביישה, ונתכרכמו פניה מדברי אביה וכו'.

אינני יודע מה הם חשבונות שמים, אני רק אומר זאת כיון שהוא מצאצאיו, זכר צדיק לברכה, ולעשות את חשבון הנפש, מה הקב"ה רוצה מאיתנו. השם ברוך הוא יזכה אותנו, ידריך אותנו בעצה טובה, ובעז"ה רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם, אבי"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא כל משאלות ליבם לטובה, אבי"ר.